

קידום זכויות אדם של אנשים עם מוגבלות בחברה החרדית בירושלים- נגישות של מוסדות

להשכלה גבוהה

אסמרה רחל

ת"ז : 204703136

ארמן נחמה

ת"ז : 203666151

גוטליב שפרה

ת"ז : 311519599

הרשקופ מרים

ת"ז : 00326784

חכמפור עדן

ת"ז : 203256664

רמות נטע

ת"ז : 305382657

המרכז האקדמי לב

החוג לסיעוד

מוגש ל : ד"ר עדי פינקלשטיין

תאריך: 22.06.16

תודות

ראשית ברצוננו להודות לד"ר עדי פינקלשטיין, המנחה שליוותה אותנו לאורך כתיבת המחקר במסירות, בנעימות ובסבלנות. תודה על התמיכה, ההסברה והעידוד לאורך כל הדרך.

תודה למרכזות ולמנהלות מרכזי התמיכה במוסדות השונים. לגב' חוה ענר ולגב' סוזנה וולף ממכללת עזריאלי, לגב' אילנה קאופמן מאוניברסיטת תל אביב, לגב' אנה קסלסי מאוניברסיטת בן גוריון, ולרב חיים אלישביץ מהמרכז האקדמי לב.

תודה לסיגל גרסטל מנציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות על ההדרכה וההכוונה.

תודה למרואיינים ולמרואיינות שהסכימו לשתף אותנו בחוויותיהם והיוו מקור ידע נכבד למחקר זה.

רחל אסמרה, נחמה ארמן, שפרה גוטליב, מרים הרשקופ, עדן חכמפור ונטע רמות

המרכז האקדמי לב, ירושלים, סיון תשע"ו (יולי 2016)

תוכן עניינים

3.....	תוכן עניינים
4.....	מבוא
5.....	סקירת ספרות
5.....	המודל החברתי
6.....	נגישות
7.....	החוק בישראל
8.....	תהליך ההנגשה במוסדות להשכלה גבוהה
10.....	מתודולוגיה
10.....	ראיונות
11.....	תצפיות
13.....	ממצאים
13.....	ראיונות
13.....	יחסים בין אישיים
18.....	קשר עם הממסד
21.....	תצפיות
21.....	פניה למרכז התמיכה
21.....	נראות המקום
22.....	אוכלוסיית היעד
22.....	שירותים הניתנים במרכזי התמיכה
23.....	מימון
24.....	דיון
27.....	מקורות
31.....	נספחים
31.....	נספח א' – מכתב יישומי לסגל האקדמי במרכז האקדמי לב
33.....	נספח ב' – תצפיות במרכזי תמיכה מוסדות להשכלה גבוהה:

מבוא

"בעולם האמתי הייתי מאוד שמחה שבאידיאל כל אדם היה מוציא את מיטב היכולת שלו, אבל אנחנו לא בעולם כזה, אנחנו בעולם שרצים בו כל היום ולא לכולם זה מתאים" (שרה) מטרת המחקר הייתה לזהות את ההתמודדויות, המגבלות והקשיים של סטודנטים עם מוגבלות הלומדים במוסדות להשכלה גבוהה, ועל פי הממצאים לנסח המלצות להקמת מרכז תמיכה עתידי לסטודנטים עם מוגבלות במרכז האקדמי לב.

בעבודה חקרנו את ההתמודדות של סטודנטים וסטודנטיות עם מוגבלות באקדמיה המשתייכים לאוכלוסייה הדתית-חרדית. לצורך כך ערכנו סקירת ספרות שבה מוסברת מהי למעשה מוגבלות, מה כוללת נגישות, מהו המודל החברתי ועוד. בנוסף לכך קיימנו ראיונות עם סטודנטים עם מוגבלות וכן תצפיות במוסדות אקדמיים שונים על מנת להבין מהן ההתמודדויות העיקריות של סטודנטים אלו במוסדות הלימוד שלהם. את התובנות שהפקנו הרחבנו בפרק הממצאים. אנו רואות חשיבות ביישום המסקנות העולות מהמחקר ולכן צרפנו גם מכתב יישומי (נספח א').

עבודת המחקר הייתה חלק מפרויקט "לב בקהילה", שהינו פרויקט הדגל החברתי של המרכז האקדמי לב. הפרויקט עוסק בקידום זכויות אדם של אנשים עם מוגבלות בקהילה החרדית בירושלים. הפרויקט הוקם ביוזמת ד"ר עדי פינקלשטיין וצביקה אור מהמחלקה לסייעוד במרכז האקדמי לב.

לאחר בחירת הנושא העלינו מספר שאלות כגון למה כמעט ולא רואים אנשים עם מוגבלות באקדמיה? האם מגבלה היא משהו שבהכרח רואים אותה? איך אנשים עם מוגבלויות שונות מסתדרים באקדמיה ובחייהם הפרטיים? במהלך העבודה נענה על שאלות אלה וכן נסקור בצורה מקיפה את נקודת מבטם ועולמם של אנשים עם מוגבלות בעולם האקדמיה.

סקירת ספרות

המודל החברתי

המודל החברתי הינו מודל שהתפתח בבריטניה בעקבות קריאת התיגר שהתעוררה בעשורים האחרונים נגד הדיכוי וההדרה של אנשים עם מוגבלויות ברחבי העולם (Shakespeare, 1990; Oliver, 2006). מטרת המודל הייתה לתת הזדמנות לאנשים עם מוגבלויות לקחת חלק מלא בחברה, לחיות באופן עצמאי, ליטול עבודה יצרנית ולקבל שליטה מלאה על החיים שלהם (Shakespeare, 2006). המונח "מודל חברתי" הוטבע על ידי מייק אוליבר (Oliver, 1990) והוא מנוגד לגישה שהייתה מקובלת וקיבלה את הכינוי "המודל האינדיבידואלי" או "המודל הרפואי" (Oliver, 1990).

ההבדל בין שני המודלים נמצא באבחנה בין מוגבלות ללקות (Oliver, 1990). על פי ה"ארגון נגד הפרדה לאנשים עם מוגבלות פיזית" (UPIAS), לקות (impairment) מוגדרת כחסר או פגם באבר בגוף או בחלקו ואילו מוגבלות (disability) הינה הגבלה או חוסר תפקוד שנגרם על ידי החברה שמדירה אנשים עם לקות פיזית מחיי החברה של שאר בני האדם (Durell, 2014). מטרת המודל היא לקבל את הלקות ולהסיר את המוגבלות (Shakespeare, 2006). המודל הרפואי ממקם את הבעיה בפרט והוא רואה את הגורם לבעיה כנובע מההגבלות התפקודיות או מהחסרים הפסיכולוגיים (Oliver, 1990). שורשיו של מודל זה הם במחקר המדעי וקני המידה שלו הם נורמות סטטיסטיות, רפואיות ופסיכולוגיות. על פי המודל הרפואי הפרט עם המוגבלות הוא אדם חולה שזקוק לטיפול מיוחד במסגרת ובתנאים מיוחדים (רייטר, 2007). אוליבר (1990), טוען שמתן הסבר רפואי למוגבלות, תהליך המכונה "מדיקליזציה", אינו מתאים מפני שמוגבלות היא מצב חברתי ולא מצב רפואי. רופאים תפקידם לאבחן ולטפל במחלות ולא להתערב במצבים חברתיים (Oliver, 1990).

לעומת המודל הרפואי, המודל החברתי ממקם את הבעיה בחברה. הגורם לבעיה הוא הכישלון של החברה לספק שירותים נאותים שמתאימים לאנשים עם מוגבלויות (Oliver, 1990). המודל החברתי מתמקד בתגובות לדיכוי החברה כגון הסרת מחסומים, חקיקה נגד אפליה ודיוור עצמאי (Shakespeare, 2006).

למודל החברתי צמחה ביקורת, המתמקדת ביישומיות שלו מצד אחד אך גם בחלק מהעקרונות הרעיוניים שלו (Durell, 2014). שייקספיר (Shakespeare, 2007), מונה מספר

חסרונות למודל. הביקורת כוללת הסתייגות על כך שהמודל התייחס למספר מוגבל של לקויות, ועל הקטנת חשיבות הלקות בנושא מרכזי בחיי האדם עם המוגבלות. בנוסף הוא מציין שיש אנשים עם סוגים רבים של מוגבלות ובלתי אפשרי להתאים את הסביבה לכל מוגבלות. למרות החסרונות, המודל החברתי הוא בעל ההשפעה החזקה ביותר בקרב קבוצות הפועלות למען אנשים עם מוגבלויות. התועלת של המודל הוכחה כיעילה פוליטית בבניית התנועה החברתית לאנשים מוגבלים בבריטניה. הפשטות שלו יצרה תכנית ברורה לשינוי חברתי. המודל העביר את האחריות המוסרית לחברה להסיר את החסמים ולאפשר לאנשים עם מוגבלויות ליטול חלק בחברה. המודל עזר גם בניסוח חוקים ותקנות שנכנסו לתוקף בעקבותיו. למודל החברתי הייתה גם יעילות פסיכולוגית בהעלאת ההערכה העצמית של אנשים עם מוגבלות ובבניית תחושה חיובית של זהות קולקטיבית (Shakespeare, 2006). לאחיות, המודל החברתי מציע דרך חשיבה שמקדמת עשייה סיעודית ולא משתיקה את קולם של אנשים עם מוגבלויות (Durell, 2014).

נגישות

בשנים האחרונות גברה המודעות וההכרה בזכות לנגישות לכל בני האדם כדי שכולם יוכלו ליטול חלק פעיל בחברה (Iwarsson & Stahl, 2003). כפי שניכר מהמודל החברתי, חל שינוי בגישה במהלך העשורים האחרונים מחשיבה רפואית לחשיבה הומניסטית בהתייחסות לאנשים עם מוגבלות. השינוי בגישה הוביל לשינויים מהותיים בשירותים שניתנים לאנשים עם מוגבלות ובתפיסה של הנגשת הסביבה (רייטר, 2007). למילה נגישות יש הרבה משמעויות. האנציקלופדיה השבדית הלאומית מגדירה נגישות כ"יכולת לקחת חלק במשהו נחשק. לאדם המסוים יכולת זו תלויה בניידות הפיזית ובמרחק הגיאוגרפי, בנוסף לגורמים משמעותיים אחרים כמו שעות פתיחה ותקנות קשורות" (Iwarsson & Stahl, 2003). בחוק הישראלי נגישות מוגדרת כ"אפשרות הגעה למקום, תנועה והתמצאות בו, שימוש והנאה משירות, קבלת מידע הניתן או המופק במסגרת מקום או שירות או בקשר אליהם, שימוש במתקניהם והשתתפות בתכניות ופעילויות המתקיימות בהם. והכל באופן שוויוני, מכובד, עצמאי ובטיחות" (חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, 1998). על פי רייטר (2007), למושג נגישות יש שלשה היבטים. נגישות חברתית שכוללת עמדות של כבוד וקבלה בתוך הקהילה שבה הנכה גר. נגישות בין אישית שמשמעותה להתחבר, להתיידד ולהתאהב. ונגישות טכנולוגית שהיא התאמת הסביבה. המרכיב הבסיסי ביותר בנגישות היא

נגישות פיזית, והיא כוללת חניה, התאמת הגישה מן החניה, עליה למדרכה, גישה לבניין, מעליות, שטחים פתוחים ועוד (וגנר, עילם וצורי, 2007). על פי אלון וגדרון (2007), הפיכתם של מקומות ציבוריים לנגישים לאנשים עם מוגבלות הינה תנאי הכרחי למימוש זכותם של אנשים להשתתפות פעילה בחיי החברה. חיים קוזחוביץ', נכה פוליו המשתמש בכיסא גלגלים הגדיר נגישות כישער לחברה, להיות חלק מהחברה, כשאין נגישות השער חסום, אנחנו לא חלק מהכללי (רייטר, 2007: עמ' 81).

עיצוב נגיש ונח לשימוש עבור כולם, כולל אנשים עם מוגבלות, נקרא עיצוב אוניברסלי (Iwarsson & Stahl, 2003). את המונח 'עיצוב אוניברסלי' טבע הארכיטקט רונלד מייס, שהיה נכה בעקבות מחלת הפוליו והשתמש בכיסא גלגלים (רייטר, 2007). גישת העיצוב האוניברסלי, המכונה גם 'עיצוב לכל' (רמות, 2007), משלבת התייחסות למאפיינים רבים בפיתוח מוצרים או מבנים על מנת לתת מענה למגוון צרכים רחב ככל הניתן כדי לאפשר שימוש של כל אדם (Iwarsson & Stahl, 2003). העיצוב האוניברסלי מתקשר למודל החברתי בכך שאינו מייחס את המוגבלות למאפיינים אישיים של הפרט אלא כנובע מחסמים סביבתיים. העיצוב האוניברסלי אינו מחלק או מבדיל בין קבוצות שונות באוכלוסייה, אלא טוען כי באוכלוסייה קיימת שונות טבעית ועל כן יש להתחשב ולכלול כבר בתחילת העיצוב משתנים רבים. עיצוב שהוא רק נגיש, בניגוד לעיצוב אוניברסלי, מתייחס לשונות לאחר שלב העיצוב (Ben Moshe & Powell, 2007). בנוסף לנגישות, יש מושג דומה שמופיע יחד לעיתים קרובות והוא נקרא שְׁמִישוּת (usability). שמישות, בדומה לנגישות, מייצגת את הרעיון של התאמה בין האדם לסביבה. ההבחנה שעשו חוקרים בין שני המושגים היא ששמישות מבוססת על פרשנות אישית. כלומר, האופן שבו בני אדם מפרשים ומעריכים את הרמה שבה הסביבה מגבילה או תומכת באדם עם המוגבלות (Iwarsson & Stahl, 2003).

החוק בישראל

התייחסות לנגישות בחקיקה הישראלית הופיעה לראשונה בשנת 1972 כאשר שר הפנים, יוסף בורג, הוסיף לתקנות חוק התכנון והבנייה פרק המחייב התקנת סידורים מיוחדים לנכים בבניינים ציבוריים. מאז נכתבו תקנות שונות בתחום הנגישות (פלדמן, 2007). ההסדרים היו מוגבלים מאד בהיקפם ובלי סדר קבוע (אדמון, 2007). למעשה, על פי דו"ח מבקר המדינה משנת 2002, תקנות אלו לא רשמו שינוי משמעותי ברמת הנגישות בישראל לאנשים עם מוגבלות (פלדמן, 2007).

בשנת 1998 נחקק חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות שבא לעגן לראשונה בדבר החקיקה את ההכרה בזכותם לשוויון של אנשים עם מוגבלות (אדמון, 2007). חוק זכויות לאנשים עם מוגבלות הטיל את האחריות לקידום עקרונות היסוד של החוק על נציבות השוויון לאנשים עם מוגבלות. הנציבות הוקמה בשנת 2002 מכוח החוק לקידום עקרונות היסוד של החוק, לקידום השוויון, למניעת אפליה, ולעידוד השתלבות פעילה בחברה של אנשים עם מוגבלות. הנציבות פועלת בשלושה מישורים. ניסוח תקנות וקביעת סטנדרטים לנגישות, קידום ידע ומוודעות והקמת מערך אכיפה בתחום הנגישות (ברג, 2007). התיקון לחוק השוויון, שנקרא חוק הנגישות התקבל בכנסת בשנת 2005 (אורן ודגן, 2007).

מעבר לזירה החוקית, התעורר מאבק בנושא התודעה של החברה הישראלית לנגישות. אנשים החונים בחנית נכים 'רק לדקה' אינם הולכים לשנות ממנהגם בשל החוקים (אחד העם, 2007). גם החוק הקשוח ביותר יעשה רק קצת אם לא יהיה שינוי בהלך הרוח של האנשים לקבל ולכבד את האדם עם המוגבלות (Isaac, Dharma & Ravanan, 2010).

על פי תקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות העוסק במוסדות להשכלה גבוהה ובשירותי השכלה גבוהה שהם נותנים (2016), על כל מוסד אקדמי להיות נגיש הן פיזית והן בשירות שהמוסד נותן. נגישות השירות כוללת התאמת נהלים, התאמת המקום שניתן בו שירות, שירותי אינטרנט, הסעדה, מגורים ועוד. התקנות מתייחסות גם למקומות הישיבה בכיתה, למדשאות ולסוירים. התקנות צפויות לחול בהדרגה על פי הנכתב בחוק (משרד המשפטים, נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, 2016).

תהליך ההנגשה במוסדות להשכלה גבוהה

הנגשה של מוסדות להשכלה גבוהה מהווה צעד הכרחי למתן זכויות לאנשים עם מוגבלות להשתלב בחברה (קפלן, 2007). ככל שרמת ההשכלה גבוהה, כך גדלים סיכוייו של אדם, ובמיוחד אדם עם מוגבלות, לזכות בעצמאות כלכלית ולהשתלב בעולם התעסוקה ובחברה (זולברג, 2007). החסמים בפני שילוב במסגרות הקיימות הינם רבים, אולם חלקם הגדול ניתן לפתרון באמצעות הנגשה של הכיתה ובית הספר, טכנולוגיות כגון אביזרי עזר לשמיעה ולראיה, מתן חומרי לימוד בעיצוב חלופי כדוגמת כתב ברייל וכתב מוגדל והתאמת חומרי הלימוד והבחינה. התאמות נדרשות לכל הפעילויות החינוכיות (דו"ח פעילות נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, 2014).

על מנת ליישם אוניברסיטה נגישה, יש צורך בתוכנית ייעודית הכוללת הגדרת מטרות ויעדים, צעדים ליישום, סדרי עדיפויות ושילוב ביצוע, מבקרי איכות, אומדני עלויות והקצאת

משאבים. לדוגמא, על פי התוכנית של אוניברסיטת משיגן ההנגשה נעשתה בשלוש שלבים. בשלב הראשון סידרו נגישות ברמה הבסיסית הכוללת הגעה וכניסה. בשלב השני אפשרו נוחות בתנועה ובשימוש בתוך הבניין וכלל המעליות, חדרי שירותים נגישים, שילוט וכדומה. השלב האחרון כלל שיפורים להשגת סביבה ידידותית לאנשים עם מוגבלות, כמו למשל סימון מושבים השמורים לאנשים עם מוגבלות בשורות הראשונות בכיתה לימוד (קפלן, 2007).

מעבר לנגישות מנקודת המבט הפיזית, יש לתת את הדעת גם לנושא נגישות המידע בהתייחס לסטודנטים עיוורים ולקויי ראייה הלומדים במוסדות להשכלה גבוהה (עובד, 2007), כמו גם לסטודנטים חרשים וכבדי שמיעה. הנגשה לסטודנטים כבדי שמיעה כוללת תרגומים סימולטניים לשפת הסימנים, שירותי תמלול ממוחשב, תמלול ידני ושיקלוט (זולברג, 2007).

על פי דו"ח אנשים עם מוגבלות בישראל, אוכלוסיית האנשים עם מוגבלות בישראל מונה כ-1,603,500 אנשים שמהווה כ-20% מכלל האוכלוסייה. רק 12% מהאנשים עם מוגבלות ניכרת מחזיקים בתואר אקדמי לעומת 32% מהאוכלוסייה הכללית (אדמון ריק, ברלב, הבר וקרן אברהם, 2015). במספר מוסדות להשכלה גבוהה החלו בתהליך הנגשת הסביבה הלימודית לסטודנטים עם מוגבלות (קפלן, 2007). כך לדוגמא, הטכניון יישם תכנית הנגשה שכללה בעיקר הנגשה של צירים מרכזיים, תוך הימנעות מיצירת מערכת תנועה נפרדת כדי להימנע מתיוג חברתי (קפלן, 2007). באוניברסיטה העברית בירושלים ובעוד מכללות בארץ הוקם 'מרכז למידה לעיוור' הכולל מכינה על תיכונית, ספריה אקדמית, שירותי ייעוץ אקדמיים ואישיים, ציוד עזר לסטודנטים עיוורים ועוד (עובד, 2007).

מתודולוגיה

המחקר הנוכחי נערך בשיטת מחקר איכותנית. הפרדיגמה האיכותנית מאפשרת להסתכל על התנהגות אנושית, להבינה, לפרש אותה ולראות את המיוחד בכל אחד מהמשתתפים. שיטת מחקר זו נותנת ביטוי לנחקר, למיוחד ומאפשרת להשמיע קולות מגוונים שבפרדיגמות אחרות לא נשמעות. מטרת המחקר האיכותני הוא פיתוח מודעות והבנת מושגים ותיאור פנים שונות של מציאות (צבר, 1990). המחקר שערכנו מבוסס על ראיונות עם סטודנטים וסטודנטיות דתיים שלמדו או לומדים במוסדות להשכלה גבוהה, ועל תצפיות במרכזי תמיכה לסטודנטים עם מוגבלות במוסדות אקדמיים. המחקר אושר על ידי וועדת האתיקה של מכון טל.

ראיונות

מחקר איכותני תלוי באופן מוחלט בשפה של המרואיינים. לכן, כדי לאפשר למרואיינים לספר סיפורם אודות התופעה הנחקרת בדרכם ובשפתם, החוקרים האיכותניים מעדיפים להשתמש בראיון עומק ולא בראיון מובנה (שקדי, 2003).

במהלך המחקר ביצענו שישה ראיונות פתוחים עם אנשים עם מוגבלות שלמדו או לומדים במוסדות להשכלה גבוהה (טבלה 1). הראיונות הינם ראיונות עומק בלתי מובנים. בחרנו לראיין אנשים עם מוגבלות שלמדו או לומדים במוסדות להשכלה גבוהה. איתרנו את המרואיינים בעזרת סטודנטים וסטודנטיות שלומדים או לומדות במוסדות שונים להשכלה גבוהה ברחבי הארץ ואת חלקם הכרנו באופן אישי בהיכרות מוקדמת.

לפני הריאיון כל המרואיינים חתמו על טופס הסכמה מדעת לאחר כמה משפטי הסבר על המחקר, על הריאיון, על תחומי ההתעניינות שלנו ועל ההקלטה של הריאיון ולאחר שענינו על שאלות שענינו את המרואיינים בנוגע לראיון. הראיונות נמשכו כשעה וחצי והוקלטו על ידי המראיינת בשני מכשירים.

הראיונות המוקלטים תומללו על ידינו. כל סטודנטית חוקרת תמללה את הריאיון שלה. ניתוח הראיונות נעשה בארבעה שלבים. בשלב ראשון כל אחת חילקה לנושאים את הנאמר בראיון שערכה. בשלב הזה השארנו את הציטוטים כמו שהם ללא מסקנות ופרשנויות (קידוד 1). בשלב שני מצאנו נושאים מרכזיים משותפים לכל הראיונות, גם בשלב זה השארנו את הציטוטים כמו שהם (קידוד 2). בשלב השלישי ניסחנו את הכותרות של הנושאים המרכזיים שמצאנו, ורשמנו מסקנות מרכזיות שעלו מכל המשתתפים, בשלב זה בחרנו ציטוטים רלוונטיים לכל נושא (קידוד 3). לבסוף, נתנו לכל נושא כותרת, הסבר ותיאור, בנוסף לציטוטים נבחרים מתוך הראיונות (קידוד 4).

טבלה 1- פרטים על המשתתפים :

שם	גיל	לקות	השכלה ותעסוקה
חיים	50	עיוורון	מתווך
ננה	22	מתניידת בעזרת קביים (CP)	סטודנטית
שרה	22	מתניידת בעזרת הליכון או קולנועית (CP)	סטודנטית
מעין	23	מתניידת בעזרת הליכון (CP)	סטודנטית
יפית	29	לקות שמיעה. בנוסף – באופן זמני נקע ביד	תואר ראשון ושני, ביוכימאית
דנה	25	לקות שמיעה	תואר ראשון בחינוך. לא התקבלה לעבודה מעשית

תצפיות

תצפית במחקר האיכותני הינה כלי לאיסוף נתונים המתבסס על רישום שיטתי של אירועים, התנהגויות וחפצים בסביבה החברתית שנבחרה למחקר. איסוף הנתונים הוא באמצעים וויזואליים (שקדי, 2003).

ערכנו ארבעה ביקורים במרכזי תמיכה במוסדות להשכלה גבוהה במקומות שונים בארץ: מכללת עזריאלי (המכללה האקדמית להנדסה ירושלים), אוניברסיטת בן גוריון, המרכז האקדמי לב ואוניברסיטת תל אביב. כל ביקור נמשך כשעה. בכל ביקור לקחה חלק סטודנטית חוקרת אחת או שתיים. בכל ביקור נפגשנו עם מנהל מרכז התמיכה או עם רכז הנגישות במוסד האקדמי שבו ביקרנו. קיבלנו מידע על המרכז עצמו, על האוכלוסייה שהמרכז מיועד ועל השירותים שניתן לקבל מהמרכז. בנוסף, ערכנו סיורים במרכזי התמיכה והתרשמנו מהמקום ומהאמצעים המצויים

בעבור סטודנטים עם מוגבלות. התבוננו בנעשה וכן שאלנו סטודנטים במקום לגבי כל מקום ואזור שנמצא במרכז התמיכה למי שייך, למי מיועד ומה נעשה בו.

ניתוח התצפיות נעשה על ידי ריכוז הנתונים בטבלה על פי מספר קטגוריות: שם המרכז, סוגי השירותים ופעילויות במרכז עצמו ובקמפוס, העלאת מודעות לסגל, תרומות, אופן העברת המידע לסטודנטים, אופן הפנייה, אוכלוסיות מיוחדות שהמרכז פונה אליהם, קשר עם תא סטודנטים, נראות המקום, תהליך ההקמה, מבנה אירגוני ומידע נוסף שלא נכנס לשום קטגוריה. בכל קטגוריה רשמנו בנקודות את המידע שקיבלנו מכל מרכזי התמיכה. לאחר מכן, סיכמנו את התצפיות מכל מרכזי התמיכה.

ממצאים

ראיונות

יחסים בין אישיים

"כמו כולם".

למרואיניים היה חשוב לחזור ולהדגיש את הרעיון שהם "כמו כולם", כמו שאמרו דנה וחיים: "כן, החיים שלי חיים רגילים" (דנה), "אני מרגיש את עצמי בן אדם רגיל" (חיים). נקודת המבט של המרואיניים על עצמם היא כעל אנשים רגילים שיש להם התמודדות נוספת בחייהם, ולא כעל אנשים מוגבלים המנסים לחיות חיים רגילים. דנה מוסיפה וטוענת שכל בני האדם צריכים להתמודד עם קשיים מסוימים בחייהם: "כל אדם עובר בחיים שלו איזה שהוא מסלול של קושי". היא ממשיכה ואומרת: "אני בחורה רגילה בסופו של דבר, עם כל זה שיש לי את המוגבלות שלי". נגה סיפרה בהקשר זה על המאבק שעברה בעניין זהותה כבחורה עם מוגבלות, עד שהגיעה להבנה: "אני לא קודם נכה ואז נגה. אני נגה, ונגה זה כולל שאני גם עם קביים... זאת אני, ואני לא מתפדחת מזה".

נגה דיברה על כך שאנשים עם מוגבלות צריכים להתאמץ ככל יכולתם להשתלב בחברה, ועצתה היא לא להתעכב על האשמת הלקות בחוסר ההצלחה אלא להתקדם ולנסות ליטול חלק בחברה. נגה סוברת שאנשים שמאשימים את הלקות בחוסר הצלחתם הם אנשים מפונקים ועצלנים "זה מין כזאת עצלנות... כזאת שנובעת מכל הזמן 'עשו לי והכינו לי וצריכים לפנק אותי' זה מכניס את האדם... לפשוט עצלנות, ותרנות, שכאילו היא מתהדרת בזה שהיא נכה". היא טוענת שאנשים שמתאמצים למרות הנכות ולא מוותרים לעצמם, בסופו של דבר גם יצליחו. גם רננה טוענת שאנשים עם מוגבלויות צריכים להשקיע ולעמול: "הייתי אומרת להם לא לוותר לעצמם. ראיתי הרבה אנשים... שברגע... ויתרו לעצמם, אני לא אצא, לא אלך להצגות, לא אמשיך לימודים. זה לא נכון".

נגה אומרת שישנם אנשים עם מוגבלות הדורשים מהחברה להשתנות ולהתאים את עצמה אליהם מבלי שהם יתאמצו וינסו להשתלב. לטענתה השינוי צריך להתחיל קודם מהפרט ולא מהחברה: "קודם כל תוודא שאתה מספיק טוב... באותה מידה שאתה דורש מהחברה להשתנות... תדרוש מעצמך להשקיע". מעבר לכך, נגה סבורה שגישתו של אדם עם מוגבלות לחברה חשובה מאד, ומה שהוא יקרין הוא יקבל חזרה. דוגמה של נגה לגישה זו הייתה כשאמרה שהיא מתכננת להגיע לראיון עבודה בגישה חיובית, ואמרה שאם היא מספיק טובה היא תתקבל, בלי קשר למוגבלות: "...אם אני ישר אבוא בעמדה של טוב, לא יקבלו אותי כי... אז לא יקבלו אותי

כי אקרין את זאת. אבל אם אבוא בגישה של 'ברור שמקבלים אותי' ואם לא יקבלו... כי אני לא מספיק טובה כנראה".

יחד עם זאת, המרואיינים, ובכללם נגה, הדגישו את חשיבות המצע החברתי כדי שאנשים עם מוגבלות יוכלו לקחת חלק בחברה. הם טוענים שלא התמיכה והעזרה שקיבלו מהחברה הם לא היו מתקדמים ומצליחים בחייהם כפי שהצליחו. חיים, שהתעוור בבחרותו, מביא דוגמא לתמיכה חברתית. הוא סיפר שהוא קורא בתורה בבית הכנסת באופן קבוע בזכות עידוד ותמיכת ציבור המתפללים: "בפעם הראשונה הייתה התרגשות... והיום כבר לא עוזבים אותי, רוצים שאני אקרא עם מנגינה בקול רם". נגה: "זה גם הרבה הסביבה שאתה אתה... זה לגמרי משפיע... יש לך יותר מוטיבציה אם החברה שעוטפת אותך גאה בך ואתה מצליח...".

לדעתה של שרה, לא לכולם יש תמיכה חברתית מספקת כדי שיוכלו לממש את כל יכולותיהם. היא חושבת שעם עוד עזרה וסיוע, יותר אנשים עם מוגבלויות יוכלו להצליח: " בעולם האמתי הייתי מאוד שמחה שבאידיאל כל אדם היה מוציא את מיטב היכולת שלו, אבל אנחנו לא בעולם כזה, אנחנו בעולם שרצים בו כל היום ולא לכולם זה מתאים".

סטיגמה חברתית ודעות קדומות.

נושא שעלה בראיונות, הוא סטיגמה ודעה קדומה על אנשים עם מוגבלות. משוניס (1999), הגדיר סטיגמה כתיוג חברתי שלילי ורב עוצמה, המשנה בקיצוניות את דימויו העצמית וזהותו החברתית של האדם. הסטיגמה מבטלת את ערכו של האדם בעיני הסובבים אותו ומביאה לבסוף לידי בידוד חברתי. דעה קדומה היא הכללה נוקשת ולא רציונלית על קטגוריה שלמה של אנשים, זו עמדה שנקבעת מראש ומיושמת ללא הבחנה תוך התעלמות מהעובדות לגבי קטגוריה כלשהי של אנשים (משוניס, 1999).

המרואיינים סיפרו על ההתמודדות עם הסטיגמה והדעות הקדומות שמופנות כלפי אנשים עם מוגבלות. הם טענו על פי רב אדם המתנייד בעזרת עזרי ניידות (כיסא גלגלים, קולנועית) יתויג כאדם בעל רמה קוגניטיבית נמוכה, חסר הבנה, ולא בר שיחה. כפי שאומרת שרה: "את יודעת, כשאתה בא למקום חדש ואנשים רואים את הנכות... פחות מוכנים להקשיב למה שמעבר... לראות את הבן אדם בפני עצמו ולא רק את הכיסא, זה כל החיים שלי... זה המאבק היומיומי, שאנשים יהיו קצת יותר גדולים ושלא יהיו קטנים בראיה שלהם". נגה מביאה דוגמא ומתארת מצבים שאנשים עם מוגבלות חווים לעיתים קרובות: "כשאתה יושב בכיסא גלגלים... אפשר לשבת בבית קפה... והמלצר שואל את זה שליידך- 'תגייד לי מה הוא רוצה לאכול'. מה אני לא יכול לדבר?!... זה מתסכל". לאנשים שמבצעים תנועות לא רצוניות, אנשים שמתניידים

בעזרת כיסא גלגלים ואנשים עם דיבור לא ברור וכדומה יש התמודדות קשה יותר עם דעות קדומות: "יש יותר את הקושי להכיל את הכיסאות גלגלים ואת שיש להם גם את המראה הזה, סליחה, הידיים המקופלות, ואולי אפילו הדיבור הלא ברור. הם יכולים להיות קוגניטיבית מאוד חכמים אבל הפגיעה שלהם משפיעה על הדיבור שלהם אז הם ידברו אתך ואולי אפילו יריירו או יגידו דברים לעניין או פשוט יגידו אותם מוזר...אין מה לעשות ברגע שאתה מדבר בצורה נורמאלית, זה לגמרי משחק את המשחק".

נגה שמה לב שכאשר היא הולכת עם קביים, אנשים מתייחסים אליה אחרת. היא מבדילה בין מוגבלויות שמרתיעות ונראות כלפי חוץ לבין מוגבלויות שנתפסות כ"נורמליות". נגה מבדילה בין: "שמיעה זה יותר בעייתי זה לא כמו משקפיים... זה גם נראה לי יותר מרתיע אנשים" כשאני שמה את קביים...זה כזה פחות...זה יותר נראה לאנשים כתאונת דרכים...וגם כשאת מדברת אז מיד מבינים שהכול בסדר". רננה מבחינה בין מוגבלויות שמרתיעות אנשים לבין מוגבלויות שנתפסות כ"נורמליות": "שמיעה זה יותר בעייתי זה לא כמו משקפיים... זה גם נראה לי יותר מרתיע אנשים".

למרואינים היו דוגמאות לחוויות אישיות לדעות קדומות. חיים, עם לקות ראייה עובד כמתווך, מספר: "...שמתווך עיוור בא להראות דירה, אנשים נבהלים, למרות שיש אנשים שבמקום להיבהל מעריכים את העבודה". רננה מספרת שאנשים חושבים שבעיית השמיעה שלה גנטית. שרה מספרת שבחורה חדשה שהכירה ניסתה לשדך לה מישהו עם מוגבלות, והיא אומרת: "אמרתי, את אפילו לא מכירה אותי ולא יודעת מה האישיות שלי...מה שהיא ראתה זה רק את הקלנועית". היא גם מספרת על חוסר האמון ביכולות שלה בשנה הראשונה ללימודיה במוסד האקדמי: "בעיקר נעלבתי מחוסר האמון שהיה...שכל הזמן הייתי צריכה להוכיח שאני נורמאלית והקוגניציה שלי תקינה ואני לא פה כי סתם...".

שרה ציינה את אכזבתה כאשר גילתה שגם אנשים בעלי השכלה גבוהה מחזיקים בדעות קדומות: "כשהגעתי לעולם האקדמי חשבתי שיש אנשים חכמים וממילא אנשים חכמים יכולים להבין את המורכבות...ומתברר שדווקא בעולם האקדמי האנשים שהן הכי הכי ממקומות גדולים הם בעצם קטנים". היא גם הזכירה שבמוסד האקדמי נמנעו בתחילה לתת לה זכויות שמגיעות לה כמו למשל הכתבה במבחנים כי הטילו ספק בישרה: "בסופו של דבר הם הבינו שאני בחורה ישרה...הם נורא פחדו שהציונים שלי לא יהיו באמת שלי...".

מוגבלות נראית לעומת בלתי נראית.

לעומת אנשים שמגבלתם נראית, אלו שלקוּתם אינה נראית, נתקלים בקושי להבהיר את צרכיהם כתוצאה ממצבם הגופני (פינקלשטיין, 2013). המרואיינים הזכירו בריאיון את ההתמודדות הכפולה של סטודנטים עם מוגבלות בלתי נראית (למשל סטודנטים לדוגמה מחלה כרונית) בכך שהם צריכים גם "להוכיח" שבאמת יש להם מוגבלות. בנוסף הם מספרים על חוסר המודעות לאנשים מוגבלות בלתי נראית. שרה, שהיא עצמה מתמודדת עם מוגבלות פיזית שנראית, מספרת על חברתה ללימודים החולה במחלה אוטואימונית שלא ניכרת כלפי חוץ: "אני חייבת להגיד שנכות שהיא לא ניכרת פיזית זה הרבה יותר קשה, אני יכולה להגיד לך שיש לי חברה שיש לה מחלה אוטואימונית... והיא לא מקבלת אף סיוע שהיא צריכה. היא לא מקבלת שום התחשבות, שום מועדי ג'...היא לא מקבלת את התמיכה שהיא צריכה". מעיין אומרת שבלי הצגת תו נכה על רכבה לא מאמינים לה שהיא נכה: " זה עוד משהו שבגללו רכשתי רכב עם תו נכה, ויש לי תו נכה באוטו, פעם זה לא כאילו עבד, אבל כאילו אולי כאילו, איך רואים שאני באמת נכה?".

קשרים עם ארגונים ואנשים שיש להם מוגבלות.

המרואיינים דיברו על חוויות ודעות שונות בעניין חברויות עם ארגונים ואנשים אחרים עם מוגבלות. דנה ושרה סיפרו שהן יצרו חברויות עם אנשים עם מוגבלות בארגונים או במקומות אחרים. לדנה יש חברים רבים עם מוגבלות אבל במסגרת הלימודים אין לה, היא אומרת שלדעתה יותר קל להתמודד עם המוגבלות בלימודים כשיש עוד מישהו עם לקות כמו שלה. היא מספרת על חברה בעלת לקות שמיעה: "יש לה עוד חברה בכיתה שהיא גם כבדת שמיעה...הן לומדות יחד אז זה עוזר".

מעיין ציינה כי מפגש של אנשים נוספים עם מוגבלות במסגרת הלימודים הייתה חדשה לה לחלוטין: "זה משהו שאני גיליתי באוניברסיטה שיש עוד נכים בעולם...בקיבוץ ובאולפנה לא היו עוד נכים".

לרננה אין חברים עם מוגבלות אבל לתקופה קצרה במהלך חייה היא הלכה לגופים וארגונים של אנשים עם מוגבלות. לטענתה: "...זה נחמד, זה עוזר במיוחד שיהיה עם מי לדבר ולפרוק את כל הרגשות שלך". היא מספרת שהרגישה שגישתם של הרבה מחברי הקבוצה הייתה וויתור על עצמם ועל חיים נורמליים בגלל הלקות.

בדומה לרננה, גם לנגה אין חברים עם מוגבלות אבל גם היא השתתפה תקופה קצרה במפגשים כאלה. מצד אחד, בעקבות המפגשים נגה הבינה שהיא לא "היחידה שמתמודדת עם

נכות כזאת או אחרת, זה מחזק". אך מצד שני, אחת הסיבות שהפסיקה ללכת למפגשים הייתה :
"זה לא עניין אותי מה שהיה שם...הייתי מעליהם מצד היכולות שלי גם היכולת
הקוגניטיבית...כאילו שאני לא בראש שלהם". בנוסף, היא אומרת על חברי הארגון " אתה מרגיש
שהם מתמרמרים". סיבה נוספת לכך שנגה הפסיקה ללכת : "אני כבר לא צריכה את העזרה של
העמותה, מצד ההערכה של עצמי... כבר יש לי מספיק כוחות פנימיים כדי להתמודד".

תמיכה ועזרה מסטודנטים אחרים באקדמיה.

התמיכה החברית מהחברים ללימודים במוסד האקדמי היווה עבור המרואיינים מרכיב
חשוב בהצלחתם בלימודים. מהראיונות עלה שהתמיכה החברתית הייתה חשובה בעיקר לאלו
שלא קיבלו סיוע מהמוסד האקדמי שבו הם למדו, אך גם אלו שהייתה להם אפשרות לקבל סיוע
מהמוסד לעיתים העדיפו את עזרת חבריהם. כך למשל, מעיין ורננה מספרות שחבריהם ללימודים
הם אלו שעוזרים להן ולא המוסד שבו הן לומדות. כפי שמעיין מתארת : "...יש לי עזרה ברוך השם
מאנשים סביבי...".

מעיין אומרת שהסיבה שהיא מעדיפה לקבל לעזרה מחברים היא עצם יכולת בחירת
האנשים שיסיעו לה, ובנוסף הקושי להגיע לאגף באוניברסיטה ששם ניתנים השירותים : "... אין
לי את הכוח תמיד ללכת". רננה נתקלה בקושי בשמיעת המרצה במהלך ההרצאות באוניברסיטה,
והיא מספרת : " הייתי יושבת צמוד לחברה שלי ומעתיקה ממנה, לא הייתי שומעת מה המרצה
אמרה".

רננה מציינת שרק החברים הקרובים עזרו לה בלימודים לעומת תלמידים אחרים : " לא
ממש עניין אותם...הם לא חייבים לי כלום...אם זה היה סבבה להם אז הם עזרו, ואם לא אז
לא...זה לא שמישהו יבוא ויגיד ראיתי שיש לך לקות שמיעה בואי ואעזור לך, לא, זה לא עובד
ככה".

עבודה והתמחות.

המרואיינים ציינו קשיים בהיבטים שונים בנושא ההתמחות והעבודה שלאחר הלימודים.
נגה, שהולכת בעזרת קביים, מספרת על ההתמודדות שלה בהתמחות כמורה בבית ספר סביב
השאלה האם לדבר על המוגבלות שלה ומה להגיד. "...הרגשתי צורך להגיד משפט וחצי על עצמי
כדי להסביר להם...הרגשתי שאם אני לא אומר משהו על זה אז בהכרח כל השיעור הם יהיו
עסוקים בשאלה מה יש לנגה. הייתי משוכנעת שזה מה שקורה....לא הייתי מסבירה, רק הייתי
מראה להם שגם אני יודעת שיש לי קביים". היא ממשיכה ומספרת שבהמשך ההתמחות היא כבר
לא הרגישה צורך לדבר על המוגבלות. היא הבינה שכאשר היא מנכיחה את המוגבלות, התלמידים

מתעסקים בקביים ובלקות ולא בשיעור: " אל תנכיח את זה כי רק אתה מנכיח את זה כל הזמן ואתה הוא זה שמשבש את העניין שאתה כמו כולם". בנוסף היא אומרת שהשינוי הורגש בכך שהתלמידים התחילו לקרוא לה כדי שתיגש לעזור להם: " אם מישהי ביקשה עזרה...היא הרגישה לא בנוח. עכשיו הם קוראים לי כל הזמן. הם הרגישו בנוח לקרוא לי...הם הבינו שזה לא עניין". דנה, שנמצאת בתקופה של חיפוש אחר התמחות, מספרת שהיא לא מוצאת מקום שיקבל אותה. מדבריה עולה שאנשים עם מוגבלות נתקלים בקושי כפול בקבלה למקומות עבודה או התמחות, מעבר לקושי הרגיל שבו נתקל כל מחפש עבודה. בתחילה טענה דנה שהקושי שלה במציאת התמחות הוא כמו של כולם: " אני בסופו של דבר כמו כל בחורה שלפעמים מרשימה או לא מרשימה" אבל בסוף השיחה בנושא זה אמרה: "זה לא קשור ללקות או לא...צריך ליפול על האדם הנכון שיביא לך את המושכות, פלוס זה שיש לי מוגבלות אז אנשים מסתכלים על זה...זה כבר בתת מודע אז אין מה לעשות". דנה מציינת: " יש משהו שאני לא משדרת להם שאפשר להתרשם ממנו...משהוא לא נכון..."

קשר עם הממסד

שיקולים בבחירת מוסד לימודים ומקצוע.

רוב המרואיינים טענו שהשיקולים שלהם לבחירת מקום לימוד היו שיקולים של רמת הלימודים, קירבה למקום מגורים, דרישות, דת ולא שיקולים שקשורים לנגישות. לעומתם, דנה סיפרה שבגלל הקושי והבירוקרטיה שבו היא נתקלת כאשר היא רוצה לבקש הקלות, היא העדיפה ללמוד במקום שנותן אפשרות ללמוד באופן קליל יותר ולא ברמה גבוהה מדי להבנה. היא אומרת שהיא בחרה ללמוד במקום שלא דורש פסיכומטרי כיוון שהעדיפה לא לעבור את הבירוקרטיה הארוכה הנדרשת לקבלת הקלות במבחן: " המטרה שלי הייתה לעקוף את הפסיכומטרי כי ידעתי שבמידה ואני רוצה ללכת על פסיכומטרי ייקח לי... עד שאני אקבל את הפסיכומטרי... ההקלות! הרי צריך לקבל אישור... לקבל אישור לפסיכומטרי של מוגבלות כמוני, אז עד שאני יקבל את זה ועד ש...".

מבחינת בחירת מסלול הלימודים והמקצוע, חלק מהמרואיינים ציינו שהמוגבלות שיש להם השפיעה על ההחלטה. נגה מספרת שהיו מקצועות שהיא פסלה כיוון שהם דורשים מיומנויות פיזיות שקשה לה איתם בגלל המוגבלות: "ברור שכשהתלבטתי מה ללמוד אז היו דברים שאמרתי טוב מבחינה פיזית יותר מורכב אז זה פחות כדאי לי... מקצועות מאד מאד פיזיים, אפילו פיזיותרפיה לצורך העניין. כאילו זה כן הגניב אותי אבל אמרתי לעצמי ואלה זה דורש המון מאמץ פיזי. אמנם זה מגניב שאני אהיה כי אני יודעת הרבה כאילו על עצמי ... אבל אמרתי לעצמי,

יאללה, למה ללכת למקצוע שיעמיד כל הזמן את זה ... שאת לא יכולה. לך למקצוע שמעמיד את מה... כאילו מנכיח את הכישרונות ומה שאת טובה בו". שרה מספרת שבחירתה לעסוק במחשבים הייתה גם מפני שלדעתה זה תחום שמתאים לנכים: "...זה יכול לשלב גם את הצד הפרקטי של מקצוע מתאים לנכים-מחשבים וגם... שהוא גם אתגר".

סטודנטים אחרים בחרו את המקצוע משיקולים אחרים שלא קשורים במוגבלות שלהם. כמו למשל חיים שהמשיך ללמוד את המקצוע שבו עסק לפני שהתעוור.

התמודדות עם הממסד.

כל המרואיינים דיברו טובות על התמיכה שקיבלו מהמוסד להשכלה גבוהה שבו למדו, ועל נכונות הסגל לעזור. שרה אמרה שכשהתקבלה ללימודים, הצוות במוסד האקדמי התעניין בצרכים שלה, והביע נכונות לדאוג לקחת ביחד אתה את האחריות להצלחתה בתואר.

דנה מספרת על העזרה והתמיכה שקיבלה: "נתנו לי ממש הארכת זמן ודברים ועזרו לי" ומעייין: "... הם היו ממש יכולים להביא מישהו שיעזור לי כאילו, וזה עובד מדהים".

עם זאת, למרות התמיכה שתיארו, חלק מהסטודנטים ציינו שהרגשתם הייתה שהם מתמודדים לבד ולא קיבלו עזרה מספקת, כמו שאמרה שרה: " שאני מתמודדת פה לבד... שאם אני לא הייתי נלחמת אז אף אחד לא היה בא ועוזר. כי קודם כל העולם האקדמי הוא כזה ודבר שני אנחנו עסוקים בכל כך הרבה נושאים אז להוסיף עליהם משהו כזה, זה מטורף". רננה טענה שהיא לא ידעה למי לפנות לעזרה במוסד האקדמי בו למדה: "...מגופים אחראיים לא... גם לא ידעתי ממי כל כך". מעייין אמרה שבמוסד האקדמי בו היא למדה יש שירותי תמיכה לסטודנטים עם מוגבלויות, אך הם לא נגישים בשבילה.

חלק מהמרואיינים דיווחו על חוסר מודעות והכלים של הסגל להתמודדות עם מגבלתם. מעייין, עם שיתוק מוחין ומגמגמת בשל כך, סיפרה שמרצה לא ידעה איך להתמודד עם מגבלתה בעת הצגה מול הכיתה: " פעם אחת שפשוט המרצה עברה מבחינתי את הגבול, כאילו היא פשוט התעלמה מקיומי כאילו... היא פנתה לכל מי שהיה בשיעור הקודם ורק אליי לא פנתה.. ואז היא אמרה לי 'טוב אז את לא מול כולם מציגה'... כתבתי לה שאולי אני אבחר לא להציג אבל את לא יכולה להחליט שאני לא מציגה. אולי אני אבחר שמישהי תקריא אבל שאת אומרת לי לא..".

גם שרה מספרת על חוסר המודעות שיש לחלק מהסגל האקדמי על המוגבלות: "היא קורעת אותי מצחוק כל פעם על זה שהיא אומרת לבנות 'למה אתן לא מלוות אותה לשירותים?' וחברות שלי אומרות לה 'אבל היא לא צריכה עזרה ללכת לשירותים.. למה שנלווה אותה?' זה לא מכוונה רעה... אבל זה חוסר יכולת לקרוא את המציאות... אבל זה בסדר.. עברנו גם את זה." היא

מספרת גם על דעות קדומות שיש לסגל: "בסמסטר הראשון הבאתי לה את הציונים שלי, והציונים שלי בסמסטר א' היו מאוד גבוהים... ואז היא הסתכלה עלי ואמרה 'מה זה שלך?!' ואמרתי לה 'כן זה שלי'... לא הסתדר לה כאילו... זה שהיא לימדה אותי שלוש קורסים והצלחתי... זה לא הסתדר לה". דנה מספרת שכתוצאה מהלקות שיש לה, רעשים חזקים מפריעים לה מאוד. בכיתה שבה היא למדה הייתה דלת שנסגרה ברעש חזק וזה הפריע לה מאוד להתרכז, והיא סיפרה על חוסר ההבנה והמודעות של ההנהלה בעניין: "סיוט מתחילת השנה ועד שהבינו שאני צריכה את זה ואני לא סתם מבקשת את זה".

המרוואיינים תארו את חוסר המודעות לזכויות המגיעות להם במוסדות האקדמיים כמו למשל תוספת זמן, הקלות ללקויי שמיעה והטבות נוספות. כמו שאמרה רננה: "תמיד היה מקובל שמי שמקבל תוספת זמן זה מי שעשה אבחון לליקויי למידה, אז לא ידעתי שיש הטבה גם לליקויי שמיעה".

שרה, שמפאת מגבלתה נתקלת בקושי בכתיבה, ורננה, שנקעה את ידה באופן זמני, היו זכאיות לתמלול במבחנים. הן תיארו את הקושי בכך שהמתמללים שהמוסד סיפק לא הכירו את הנושאים שעליהם נבחנו, ולכן לא הבינו מה לכתוב והדבר היקשה עליהם ובזבו את זמן המבחן. למשל, המתמללים לא ידעו לצייר מבנה כימי או נוסחאות בחשבון אינפיניטיסימלי שצריך להכיר על מנת לדעת לכתוב אותם. שרה מספרת: "אחר כך במועד ב' כבר התעקשתי על זה ... שמי שתבוא לכתוב לי צריכה לעבור את הקורס שעברתי... זה היה נורא נורא קשה לשכנע אותם".

קשיים בנגישות הפיזית

המרוואיינים שיש להם מוגבלות פיזית ונעזרים בקביים, הליכון או קולנועית, תיארו את הקושי בכך שמקום הלימודים לא מונגש פיזית. הם דיווחו על היעדר מעליות, על מדרגות תלולות ועל שירותים שמונגשים רק חלקית. נגה מתארת: "גם הלימודים שלי הכול זה מדרגות. אין. אין. יש מעלית בספרייה. אבל בבניני בבניינים עצמם של הקורסים אין מעלית. מה שכן יש זה עשו את זה שנה שעברה לעגלות כי יש הרבה נשים עם... על הדרך זה גם עוזר לי".

שרה מתארת שירותי נכים שהכניסה אליהם היא עם מדרגה וכן שירותים עם רוחב כניסה שאינו מאפשר כניסה עם עזרי נידות. שרה אומרת שהיא מעדיפה ללכת לשירותים הרגילים שבזכות גודלם הקטן היא יכולה להישען ולהיתמך שם בקירות. היא מגחכת: "מה שמצחיק זה שיש שירותי נכים, שירותי הנכים הם לא לפי התקן. אבל הם רוחב 80 אבל אם אני נכנסת עם ההליכון או הקולנועית אפילו אין מצב אבל, אני פשוט לא יכולה לסגור את הדלת... יש שירותי נכים בפנים אבל יש מדרגות. זה פרדוקס נורא מצחיק".

המרואיינים עם לקות השמיעה תיארו את הקשיים שלהם בהקשר לרעש בכיתה. הם נתקלו בטריקת דלתות, מרצים שמדברים בשקט או עם כיוון הפנים ללוח, אקוסטיקה לוקה בחסר, או העדר מיקרופונים בכיתה. אומרת רננה: "לא הייתי שומעת מה המרצה אמרה... כאילו היו מרצים שכן, אבל אם היו מרצים שמדברים קצת בשקט, הייתי תמיד משתדלת לשבת קדימה, אבל אם היו ימים שלא היה מקום מקדימה... באוניברסיטאות לא משתמשים ברמקולים... תלוי באיזה קורס ותלוי במרצה היו מרצים שלא אוהבים רמקול, אהה נגיד מתמטיקה לא לומדים עם רמקול כי הרוב כותבים על הלוח".

תצפיות

בביקורים במרכזי התמיכה לסטודנטים, ראינו דוגמאות כיצד מעודדים אנשים עם מוגבלות להגיע למוסדות להשכלה גבוהה. בעבר לא הייתה אפשרות להגיע למוסד ולקבל סביבה נגישה לאנשים עם מוגבלות, אך כיום מרכזי התמיכה דואגים למלא את צרכי הסטודנטים עם מוגבלות. כתוצאה מהנגשה טובה גדל אחוז הסטודנטים עם מוגבלות במוסד האקדמי, מה שמעודד סטודנטים נוספים עם מוגבלות לבוא ללמוד במוסד.

פניה למרכז התמיכה

במוסדות שבהם ביקרנו, סטודנטים המעוניינים בסיוע ממרכז תמיכה יוכלו בשלב ראשון למצוא מידע באתר האינטרנט של מוסד הלימודים. המידע קיים גם בחוברות המתארות את השירותים הניתנים על ידי מרכזי התמיכה. בנוסף ניתן לפנות למרכז תמיכה עצמו ולקבל ישירות ייעוץ ומידע.

סטודנט שרוצה לקבל את הסיוע הניתן במרכז תמיכה צריך לפנות למרכז עצמו. במרכז עליו להסביר למה הוא ראוי לקבל את שירותיו. הסטודנט מועמד לוועדה בה יחליטו אם זכאי לקבל את הסיוע מהמרכז. בחלק מהמרכזים על הסטודנט להמציא מסמכים מביטוח לאומי המגדירים את מצבו הרפואי לוועדה.

נראות המקום

ברוב מוסדות הלימוד בהם ביקרנו, ישנו מרכז תמיכה פיזי נגיש עבור סטודנטים עם מוגבלות. המרכז ממוקם לרוב בכניסה למוסד הלימודים על מנת שיהיה ניתן להגיע ללא קושי. המרכז עצמו שקט, מזמין ומשרה אווירה של רוגע ושלווה. המקום מכיל אמצעי עזר למגוון מוגבלויות חושיות ופיזיות. העזרים כוללים מחשבים עם יכולת הגדלה ללקויי ראייה, מערכת

הגברת קול ללקויי שמיעה, שולחנות מחשב מונגשים לכיסאות גלגלים ועוד. בחלק ממרכזי התמיכה קיימים חדרי לימוד פרטיים וכן ישנה אפשרות לחדרי לימוד בקבוצות.

אוכלוסיית היעד

אוכלוסיית היעד במרכזי התמיכה שבהם ביקרנו הייתה סטודנטים עם מוגבלות פיזית או חושית. חלק ממרכזי התמיכה נותנים מענה גם לסטודנטים עם מצוקות נפשיות ולסטודנטים עם לקות למידה. באוניברסיטת בן גוריון יש מענה גם לסטודנטים עם בעיות בריאותיות כרוניות. אוכלוסיות מסוימות שנזקקות לעזרה כמו עולים, חרדים וערבים מקבלים סיוע על ידי קרנות אחרות עם רכזים שונים בנפרד מסטודנטים עם מוגבלות.

שירותים הניתנים במרכזי התמיכה

בתחום הלימודי.

בכל מרכזי התמיכה בהן ביקרנו הייתה תמיכה לימודית מרשימה לסטודנטים עם לקויות למידה ומוגבלויות מסוגים שונים. כל סטודנט שהתקבל למרכז עצמו מקבל מערך סיוע נרחב, הכולל דבר ראשון אישור כניסה למרכז עצמו. המרכז עצמו, שהוא נגיש, הינו מקום הלימוד האישי של הסטודנט. קיימים בו אזורי לימוד שקטים עם מחשבים מונגשים, עם יכולת הגדלה לסטודנטים כבדי ראייה ועם אוזניות ומערכות שמע מיוחדות לסטודנטים כבדי שמיעה. קיימים בהם גם גישה לעזרים טכנולוגיים שונים. במכללה להנדסה ובאוניברסיטת תל אביב יש צג ומקלדת ברייל לעיוורים. במרכזים גם מביאים גישה לתוכנות עזר לימודיות שונות. במכללה להנדסה בירושלים מביאים תוכנה לכתובת נוסחאות במתמטיקה, תוכנה מובנת לעיוורים תוכנת הקראות באנגלית ובעברית, הקראת שאלות וסיוע צמוד לסטודנטים עם לקות ראייה. בנוסף, כל מרכזי התמיכה הציעו תכניות חונכות שונות, כמו חונכות פר"ח לשם שזאת תכנית סטודנט חונך סטודנט עם מוגבלות, ותוכנית התאמת סטודנט מצטיין לכל סטודנט מחוג הלימוד שלו. במרכז עצמו ישנו מקום ללימוד פרטי עם החונך. המרכזים נותנים גם שיעורי עזר שונים וגישה לקורסים מתוקשבים בהנחה משמעותית. במכללה להנדסה נותנים גם שיעורי עזר במיומנויות למידה ובהכנה למבחנים, כמו גם סדנאות להתמודדות עם חרדות מבחנים, סדנאות בקורסים מורכבים יותר כמו פיזיקה, חשבון אינפיניטסימלי ואנגלית. המרכז גם אחראי לסדר לכל סטודנט את ההתאמות וההקלות השונות המגיעות לו במבחנים ובעבודות, מה שעוזר מאוד לסטודנטים וחוסך מהם את כל ההתמודדות עם הממסד עצמו. בנוסף, רוב המרכזים הציעו מלגות לסטודנטים מצטיינים.

בתחום הנגישות הפיזית.

מרכזי התמיכה מקבלים תלונות והערות בנושא נגישות ונותנים לכך מענה. למשל במכללת עזריאלי ביצעו הנמכת מדרכות והתקינו רמפה בכניסה למבנה המרכזי בשביל סטודנט שהגיע למכללה והגיש תלונה שקשה לו להתנייד. באוניברסיטת בן גוריון לאור פנייתם של סטודנטים עם מוגבלות אחרים הם התקינו פסים מונעי החלקה במדרגות. מרכזי התמיכה גם מקדמים הנגשה ברחבי הקמפוסים.

בתחום העלאת המודעות במוסד הלימודים.

ברוב מוחלט של המוסדות בהם ביקרנו ישנן הרצאות ומצגות שנועדו להעלות את המודעות לסגל. למשל במכללה האקדמית להנדסה-עזריאלי שלחו לסגל המרצים מצגת שמפרטת את הסוגים השונים של הלקויות. במצגת היה פירוט כיצד ניתן לענות על הצרכים של אנשים עם מוגבלויות שונות, כמו לדבר לאט וברור, להישיר מבט אל הכיתה, לדבר עם הפנים לכיתה ולא ללוח ולחזור בתמצות על דברי השיעור הקודם. כמו כן נשלחים אל הסגל עדכונים לגבי זכויותיו של הסטודנט עם המוגבלות. דרך נוספת שבה חלק מהמרכזים פועלים להעלאת המודעות היא דרך תא סטודנטים שעורך פעילויות חווייתיות כמו סדנאות שפת הסימנים, מופע סטנד אפ, קידום שיח פתוח בין סטודנטים עם מוגבלות לבין סטודנטים ללא מוגבלות ועוד.

מימון

מרכזי התמיכה שהכרנו ממומנים בעיקר על ידי תרומות ומקום הלימודים עצמו, אך גם על ידי המועצה להשכלה גבוהה וביטוח לאומי. לעתים מוציא המוסד לביטוח לאומי קול קורא להקמת מרכזי תמיכה במוסדות להשכלה גבוהה, ואכן רוב המוסדות שהכרנו הוקמו בעקבות הקריאה של המוסד לביטוח לאומי.

(נספח ב' - סיכום תצפיות במרכזי תמיכה)

דיון

מטרת עבודת מחקר זו הייתה ללמוד על ההתמודדות וההתנסות של סטודנטים עם מוגבלות מבחינה אישית, חברתית ופיזית ועל פי הממצאים, לנסח המלצות להקמת מרכז תמיכה עתידי לסטודנטים אלו במרכז האקדמי לב. ההערכה הייתה שסטודנטים עם מוגבלויות נתקלים במהלך הלימודים במוסדות להשכלה גבוהה בקשיים, מחסומים וחוסר נגישות בגלל הלכות שלהם.

כפי שהוצג בסקירת הספרות, המודל החברתי שצמח בשנים האחרונות הביא להעלאת ההערכה העצמית של אנשים עם מוגבלות. המודל, שאותו הציע מייק אוליבר נותן לאנשים עם מוגבלות לקחת חלק מלא בחברה, ליטול עבודה יצרנית ולקבל שליטה מלאה על החיים שלהם (Shakespeare, 2006). ואכן ההסתכלות של המרואיינים על עצמם היא כעל שווים בערכם לכל בני האדם, וכעל אנשים המסוגלים לתרום ולתת לחברה. לכן הפריע להם כאשר התייחסו אליהם באופן שונה מכולם. זו גם הסיבה שהם מתאמצים ככל יכולתם לעמוד ברף של שאר החברה. עם צמיחת המודל החברתי, חל שינוי בגישה מחשיבה רפואית לחשיבה הומניסטית בהתייחס לאנשים עם מוגבלות (רייטר, 2007).

על פי קפלן (2007), במספר אוניברסיטאות בארץ החלו בתהליך הנגשה של הסביבה הלימודית לסטודנטים עם מוגבלות. ואכן, כפי שהראה ניתוח התצפיות והביקורים שערכנו, רבים מהמוסדות להשכלה גבוהה בארץ החלו להנגיש את מוסדות הלימוד לסטודנטים עם מוגבלויות. ההנגשה מתבטאת בהקמת מרכזים מיוחדים שתומכים בסטודנטים עם מוגבלויות ומקלים עליהם לעבור את החסמים המבניים שבהם הם נתקלים במוסדות להשכלה גבוהה.

עם זאת, ולמרות המודעות ההולכת וגוברת לנגישות כפי שמציגה סקירת הספרות (Iwarsson & Stahl, 2003), המרואיינים ציינו קשיים רבים בנגישות שהם עדיין נתקלים בהם. למרות ההכרה ההולכת ועולה בזכותם של אנשים עם מוגבלויות לקחת חלק פעיל בחברה, עדיין יש חוסר מודעות לנגישות ולזכויות של אנשים עם מוגבלויות במוסדות להשכלה גבוהה. אנשים עם מוגבלות שראינו חשים במקרים רבים מנוחים מהחברה, ולדבריהם יש מקומות ציבוריים שאינם מונגשים מספיק ובפרט המוסדות האקדמיים.

בנוסף, על פי הממצאים נראה כי אנשים עם מוגבלות נתקלים בקושי בקבלתם למוסדות להשכלה גבוהה ולעבודה. ממצא זה יכול להסביר את האחוזים הנמוכים של אנשים עם מוגבלויות בעלי תואר אקדמי לעומת שאר האוכלוסייה, וכן את שיעורי התעסוקה הנמוכים כפי שמראה דו"ח אנשים עם מוגבלות בישראל (אדמון, ואחרים, 2015).

על פי נציבות לשוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, תקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות – נגישות במוסדות להשכלה גבוהה צפויות לחול בהדרגה עד 2019. יש להניח שהתקנות יועילו לשיפור הנגישות של המוסדות להשכלה גבוהה, כפי שכתב אחד העם (2007) שלמרות שנגישות מתוך כפייה אינה רצויה, אכיפה יכולה לגרום לנגישות להתקיים בכוח. אחד ההיבטים החשובים של נגישות היא הנגישות החברתית שכוללת עמדות של כבוד וקבלה בקהילה של הנכה (רייטר, 2007). מדברי המרואיינים עולה שהייתה חשיבות רבה ליחס ומודעות הסגל במוסד האקדמי למגבלתם. כאשר הסגל לא ידע מה יכולתם של הסטודנטים זה הביא לעיתים קרובות לחוסר הבנה ויחס ראויים. המצב הוביל לסטודנטים להרגיש זלזול וחוסר כבוד. מהממצאים עולה שסטיגמות ודעות קדומות עדיין קיימות, אף בקרב סטודנטים ואנשי סגל במוסדות להשכלה גבוהה, לכן ישנה חשיבות רבה להעלאת המודעות לגבי אנשים עם מוגבלות, במיוחד במוסדות אקדמיים שבהם דור העתיד מתפתח ומשם בתקווה שהמודעות תתרחב לשאר החברה.

כפי שצינו יצחק וחבריו (Isaac et al., 2010), יש חשיבות רבה להלך הרוח של האנשים לקבל ולכבד את האדם עם המוגבלות. ואכן מממצאי המחקר עלה שתמיכה חברתית בלימודים, הייתה לרוב בסיס חשוב להצלחתם של הסטודנטים ולפעמים יותר מתמיכת המוסד. המרואיינים דיברו על הדרכים השונות שבהן נעזרו בחבריהם לספסל בלימודים והודו על כך רבות. סטודנטים שלא נתמכו על ידי חבריהם סיפרו על קשיים רבים יותר ואף העידו שהיו מעדיפים לקבל את העזרה ולהיתמך חברתית. מודעות בקרב סטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה תעזור רבות לסטודנטים עם מוגבלות לצלוח את לימודי התואר ביתר קלות.

מניתוח הממצאים עלה שסטודנטים עם מוגבלות עושים ככל יכולתם ואפילו מוותרים על נגישות פיזית במטרה ללמוד ולהצליח במוסדות להשכלה גבוהה כמו כולם, לכן על המוסדות האקדמיים האחראיות להתייחס ברצינות לנושא הנגישות ולהקל על סטודנטים אלו ככל הניתן. גם במוסדות שבידיהם הכלים לעזור לסטודנטים, המידע על כך לא מגיע לסטודנטים, או שמיקום מרכזי התמיכה במרחק גיאוגרפי לא נגיש פיזית. ולכן יש צורך לתת את הדעת גם להנגשה של המידע אודות מרכזי התמיכה והשירותים הניתנים לסטודנטים עם מוגבלויות במוסדות להשכלה גבוהה.

נקודה מעניינת נוספת שעלתה ממחקר זה היא הפער בין הממצאים מהראיונות ובין הממצאים מהתצפיות. בעוד שמהביקורים במרכזי התמיכה נראה שיש מערכת תמיכה ענפה לסטודנטים עם מוגבלות, מהראיונות עם הסטודנטים ניכר שמוסדות להשכלה גבוהה אינם מספקים מענה מספיק לסטודנטים עם מוגבלות. מעניין יהיה לחקור בעתיד את הסיבה לפער זה.

לסיכום, המחקר מאפשר ניתוח והבנה מעמיקה יותר של הקשיים והמאבקים של סטודנטים אלו ומדריך אותנו איך לקדם פתרון נושא זה. למרות שמוסדות אקדמיים מנסים לעזור ולהקל לסטודנטים עם מוגבלות, ישנה עוד דרך ארוכה עד להגעה ליעד. סטודנטים עם מוגבלות עדיין נתקלים בקשיים רבים במהלך לימודיהם באקדמיה ומתאמצים מאוד כדי להתקדם כפי החברה. זו זכותם וחובתנו מבחינה אנושית וחוקית לעזור להם לקבל את התמיכה הדרושה להצלחתם כמו כולם. לא כחסד, אלא למעננו, מתוך אמונה שגם אנשים עם מוגבלות יכולים ומסוגלים לתרום ולתת לחברה.

על כל אדם ואדם בחברה, לקחת חלק בקידום האדם עם המוגבלות ולא להתעלם מצרכיו הבסיסיים בין אם המוגבלות היא נראית ובין אם היא בלתי נראית. יש לזהות את האדם עם המוגבלות ולסייע לו להתמודד עם המוגבלות, החל מכך שלא נגבש דעה קדומה וסטיגמה ועד לסיפוק הכלים להשתלבות בחברה בצורה המיטבית ביותר, ללא קשיים.

±

מקורות

- אדמון, צ. (2007). הזכות לנגישות בחקיקה הישראלית ובחקיקה בעולם. בתוך ד. פלדמן, י. דניאלי להב, וש. חיימוביץ (עורכים), *נגישות החברה הישראלית לאנשים עם מוגבלות בפתח המאה ה-21* (עמ' 177-221). ירושלים, ישראל: נציבות השוויון לאנשים עם מוגבלות משרד המשפטים.
- ברלב, ל., קרן-אברהם, י., הבר, י., אדמון-ריק, ג. (2015). *אנשים עם מוגבלות בישראל*. נדלה ביוני, 2016 מ: [http://brookdaleheb.jdc.org.il/_Uploads/PublicationsFiles/Report-heb\(29\).pdf](http://brookdaleheb.jdc.org.il/_Uploads/PublicationsFiles/Report-heb(29).pdf)
- אורן, ד., דגן, נ., (2007). המהפכה החקיקתית בתחום הנגישות. בתוך ד. פלדמן, י. דניאלי להב, וש. חיימוביץ (עורכים), *נגישות החברה הישראלית לאנשים עם מוגבלות בפתח המאה ה-21* (עמ' 135-175). ירושלים, ישראל: נציבות השוויון לאנשים עם מוגבלות משרד המשפטים.
- אחד העם, ב. (2007). אידיאולוגיית הנגישות: הפצת וקליטת הנגישות בדמוקרטיה הישראלית. בתוך ד. פלדמן, י. דניאלי להב, וש. חיימוביץ (עורכים), *נגישות החברה הישראלית לאנשים עם מוגבלות בפתח המאה ה-21* (עמ' 109-133). ירושלים, ישראל: נציבות השוויון לאנשים עם מוגבלות משרד המשפטים.
- אלון, י., גדרון, ב. (2007). מאפיינים ומגמות התפתחות של אירגוני המגזר השלישי בתחום אנשים עם מוגבלות תמונת מקרו. בתוך ד. פלדמן, י. דניאלי להב, וש. חיימוביץ (עורכים), *נגישות החברה הישראלית לאנשים עם מוגבלות בפתח המאה ה-21* (עמ' 295-316). ירושלים, ישראל: נציבות השוויון לאנשים עם מוגבלות משרד המשפטים.
- ברג, ב. (2007). מעמד נציבות השוויון ביישום ואכיפה של 'פרק הנגישות' בחוק השוויון. בתוך ד. פלדמן, י. דניאלי להב, וש. חיימוביץ (עורכים), *נגישות החברה הישראלית לאנשים עם מוגבלות בפתח המאה ה-21* (עמ' 249-259). ירושלים, ישראל: נציבות השוויון לאנשים עם מוגבלות משרד המשפטים.
- וגנר, י., עילם, ג., עילם, י., צורי, א. (2007). עמותת 'נגישות בישראל' כמודל. בתוך ד. פלדמן, י. דניאלי להב, וש. חיימוביץ (עורכים), *נגישות החברה הישראלית לאנשים עם מוגבלות בפתח המאה ה-21* (עמ' 347-366). ירושלים, ישראל: נציבות השוויון לאנשים עם מוגבלות משרד המשפטים.

זולברג, א. (2007). הנגשת ההשכלה הגבוהה לסטודנטים חירשים וכבדי שמיעה. בתוך ד. פלדמן, י.

דניאלי להב, וש. חיימוביץ (עורכים), נגישות החברה הישראלית לאנשים עם מוגבלות בפתח המאה ה-21 (עמ' 918-907). ירושלים, ישראל: נציבות השוויון לאנשים עם מוגבלות משרד המשפטים.

חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (תיקון מספר 2), התשס"ה – 2005, ס"ח התשס"ה עמ' 288:

<http://www.justice.gov.il/Units/NetzivutShivyon/MercazHameidaLenegishut/HakikatNegishut/HukimTakanotUtkanim/Pages/HokShivionZchuyotLeanashimImMugbalut.aspx>

משוניס, ג'. ג', (1999). סוציולוגיה (מהדורה שישית). תל אביב, ישראל: האוניברסיטה הפתוחה. עובד, מ. (2007). טכנולוגיה מסייעת ללמידה של אנשים ליקויי ראייה ועיוורים. בתוך ד. פלדמן, י. דניאלי להב, וש. חיימוביץ (עורכים), נגישות החברה הישראלית לאנשים עם מוגבלות בפתח המאה ה-21 (עמ' 926-919). ירושלים, ישראל: נציבות השוויון לאנשים עם מוגבלות משרד המשפטים. פינקלשטיין, ע. (2013). לכסות בשקוף. על סבל גופני, עמימות רפואית והכחשה חברתית. תל אביב, ישראל: רסלינג.

פלדמן, ד. (2007). תרומתו של חוק שוויון לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח – 1998 לקידום צדק סביבתי לאנשים עם מוגבלות בישראל. בתוך ד. פלדמן, י. דניאלי להב, וש. חיימוביץ (עורכים), נגישות החברה הישראלית לאנשים עם מוגבלות בפתח המאה ה-21 (עמ' 31-79). ירושלים, ישראל: נציבות השוויון לאנשים עם מוגבלות משרד המשפטים. קפלן, י. (2007). נגישות הסביבה הפיזית במוסדות להשכלה גבוהה. בתוך ד. פלדמן, י. דניאלי להב, וש. חיימוביץ (עורכים), נגישות החברה הישראלית לאנשים עם מוגבלות בפתח המאה ה-21 (עמ' 993-961). ירושלים, ישראל: נציבות השוויון לאנשים עם מוגבלות משרד המשפטים.

רייטר, ש. (2007). נגישות – רקע קונספטואלי. בתוך ד. פלדמן, י. דניאלי להב, וש. חיימוביץ (עורכים), נגישות החברה הישראלית לאנשים עם מוגבלות בפתח המאה ה-21 (עמ' 81-108). ירושלים, ישראל: נציבות השוויון לאנשים עם מוגבלות משרד המשפטים.

משרד המשפטים, נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות. (2014). דו"ח פעילות נציבות שוויון

זכויות לאנשים עם מוגבלות. נדלה ב 26 ינואר, 2016, מ

[http://www.justice.gov.il/Units/NetzivutShivyon/publications/news/Pages/Do
hPeilutShnati2013-4.aspx](http://www.justice.gov.il/Units/NetzivutShivyon/publications/news/Pages/Do
hPeilutShnati2013-4.aspx)

משרד המשפטים, נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות. (22 מרץ, 2016). טיוטת תקנות
נגישות מוסדות להשכלה גבוהה כנוסחה לדיון. נדלה ב 5 אפריל, 2016, מ

<http://www.justice.gov.il/Units/NetzivutShivyon/publications/news/Pages/Accessability-Regulations-Institutions-Higher-Education-Approved-2016.aspx>

צבר בן יהושע נ. (1990). המחקר האיכותי בהוראה ובלמידה. גבעתיים: מסדה.
שקדי, א. (2003). מילים המנסות לגעת. מחקר איכותני- תאוריה ויישום. תל אביב: הוצאת רמות.

Ben Moshe, L., & Powell, J.J.W. (2007). Sign of our times? Revis(it)ing the
international symbol of access. *Disability and Society*, 22, 489-505. doi:
10.1080/09687590701427602

Durell, S. (2014). How the social model of disability evolved. *Nursing Times*,
110(50). Retrieved January 26, 2016, from
<http://search.proquest.com/docview/1639831560?accountid=44866>

Isaac, R., Dharma Raja, B. W., & Ravanan, M.P. (2010). Integrating people with
disabilities: their right - our responsibility. *Disability and Society*, 25, 627-630.
doi: 10.1080/09687599.2010.489314

Iwarsson, s., & Stahl, a. (2003). Accessibility, usability, and universal design –
positioning and definition of concepts describing person – environment
relationship. *Disability and Rehabilitation*, 25, 57-66. doi:
10.1080/096382802100000796

Oliver, M. (1990). *The social and individual model of disability*. Retrieved January
26, 2016, from University of Leeds website: [http://disability-
studies.leeds.ac.uk/library/](http://disability-studies.leeds.ac.uk/library/)

Shakespeare, T. (2006). The Social model of disability. In: Lennard J. Davis (Ed.),
Disability Studies Reader, 2nd ed (pp. 197-204). New-York: Routledge.

נספחים

נספח א' – מכתב יישומי לסגל האקדמי במרכז האקדמי לב לקידום זכויות אדם של אנשים עם מוגבלות - נגישות במרכז האקדמי לב

"אני בחורה רגילה בסופו של דבר, עם כל זה שיש לי את המוגבלות שלי" (דנה)

שלום רב,

אנחנו סטודנטיות לסיעוד שנה ד' המסיימות בימים אלו את הלימודים במכון טל. במסגרת סמינר המחקר בחוג לסיעוד וכחלק מפרויקט לב בקהילה לקידום זכויות אדם של אנשים עם מוגבלויות בחברה החרדית בירושלים, חקרנו את הנושא של סטודנטים עם מוגבלות במוסדות השכלה גבוהה. המחקר נערך בהנחיית ד"ר עדי פינקלשטיין.

מטרתנו להעלות את המודעות בקרב הסגל הקדמי והמנהלי במרכז האקדמי לב לסטודנטים ולסטודנטיות עם מוגבלות במוסדנו. נודה לכם אם תקדישו מזמנכם כדי לקרוא את מכתבנו.

על פי קפלן (2007), הנגשה של מוסדות להשכלה גבוהה הינו צעד הכרחי למתן זכויות לאנשים עם מוגבלות להשתלב בחברה. ככל שרמת ההשכלה גבוהה, כך גדלים סיכוייו של אדם, ובמיוחד אדם עם מוגבלות, לזכות בעצמאות כלכלית ולהשתלב בעולם התעסוקה ובחברה (זולברג, 2007). ממצאי המחקר הראו את החשיבות הרבה שיש בקידום זכויות אדם של סטודנטים עם מוגבלות במוסדות להשכלה גבוהה. סטודנטים עם מוגבלות נתקלים בסוגי קשיים שונים במהלך לימודיהם ומתקשים יותר משאר הסטודנטים לסיים את לימודי התואר ולהשתלב בעולם העבודה. קשיי הסטודנטים עם מוגבלות מתבטאים בנגישות פיזית, קשיים חברתיים כדוגמת סטיגמות ודעות קדומות וקשיים בהתמודדות עם קבלת זכויותיהם בממסד עצמו. במסגרת המחקר ראינו שישה סטודנטיות וסטודנטים עם מוגבלות שלומדים במוסדות שונים להשכלה גבוהה, בנוסף ערכנו ביקורים בארבעה מרכזי תמיכה לסטודנטים עם מוגבלות במוסדות להשכלה גבוהה.

מודעות

חלק מהמרואיינים דיווחו על חוסר מודעות וכלים של הסגל להתמודדות עם מגבלתם. למשל, מעיין, אחת המרואיינות שלוקה בשיתוק מוחין ובשל כך מגמגמת סיפרה שמרצה לא ידעה איך להתמודד עם מגבלתה בעת הצגה מול הכיתה: " פעם אחת שפשוט המרצה עברה מבחינתי את הגבול, כאילו היא פשוט התעלמה מקיומי כאילו... היא פנתה לכל מי שהיה בשיעור הקודם ורק אליי לא פנתה.. ואז היא אמרה לי 'טוב אז את לא מול כולם מציגה'...כתבתי לה שאולי אני אבחר לא להציג אבל את לא יכולה להחליט שאני לא מציגה. אולי אני אבחר שמישהי תקריא אבל שאת אומרת לי לא..".

דעות קדומות

שרה סיפרה על חוסר האמון ביכולות שלה בשנה הראשונה ללימודיה במוסד האקדמי: "בעיקר נעלבתי מחוסר האמון שהיה...שכל הזמן הייתי צריכה להוכיח שאני נורמאלית והקוגניציה שלי תקינה ואני לא פה כי סתם...".

התמודדות עם הממסד.

חלק מהסטודנטים ציינו שהרגשתם הייתה שהם התמודדו לבד ולא קיבלו עזרה מספקת, כמו שאמרה שרה: " שאני מתמודדת פה לבד...שאם אני לא הייתי נלחמת אז אף אחד לא היה בא ועוזר. כי קודם כל העולם האקדמי הוא כזה ודבר שני אנחנו עסוקים בכל כך הרבה נושאים אז להוסיף עליהם משהו כזה, זה מטורף".

שרה שמפאת מגבלתה נתקלת בקושי בכתיבה, ורננה, שנקעה את ידה באופן זמני, היו זכאיות לתמלול במבחנים. הן תיארו את הקושי בכך שהמתמללים שהמוסד סיפק לא הכירו את הנושאים שעליהם נבחנו, ולכן לא הבינו מה לכתוב והדבר היקשה עליהם ובזבז את זמן המבחן. למשל, המתמללים לא ידעו לצייר מבנה כימי או נוסחאות בחשבון אינפיניטסימלי שצריך להכיר על מנת

לדעת לכתוב אותם. שרה מספרת: "אחר כך במועד ב' כבר התעקשתי על זה ... שמי שתבוא לכתוב לי צריכה לעבור את הקורס שעברתי... זה היה נורא נורא קשה לשכנע אותם".

נגישות פיזית

המרוויינים עם לקות השמיעה תיארו את הקשיים שלהם בהקשר לרעש בכיתה. הם נתקלו בטריקת דלתות, מרצים שמדברים בשקט או עם כיוון הפנים ללוח, אקוסטיקה לוקה בחסר, או העדר מיקרופונים בכיתה. אומרת רננה: "לא הייתי שומעת מה המרצה אמרה... כאילו היו מרצים שכן, אבל אם היו מרצים שמדברים קצת בשקט, הייתי תמיד משתדלת לשבת קדימה, אבל אם היו ימים שלא היה מקום מקדימה... באוניברסיטאות לא משתמשים ברמקולים... תלוי באיזה קורס ותלוי במרצה היו מרצים שלא אוהבים רמקול..."

מהמחקר שלנו עלה שסטודנטים וסטודנטיות עם מוגבלות עדיין נתקלים בקשיים רבים במהלך לימודיהם במוסדות להשכלה גבוהה וצריכים לעשות מאמץ מיוחד כדי להשתלב בחברה. אנחנו מאמינות שאנשים עם מוגבלות יכולים ומסוגלים לתרום ולתת לחברה כמו כל אדם אחר. זו זכותם וחובתנו מבחינה אנושית וחוקית. על כל אדם ואדם בחברה, ובפרט במוסדות להשכלה גבוהה, לקחת חלק בקידום האדם עם המוגבלות החל מכך שנתגבר על דעות קדומות וסטיגמות, נסיר מחסומים מבניים וארגוניים ונעודד באופן פעיל את ההשתלבות של אנשים עם מוגבלות בחברה בצורה המיטבית ביותר. לא רק כחסד למענם, אלא לא פחות מכך למעננו כדי שיוכלו גם הם לתרום מכישוריהם לחברה.

המלצות

לאור הממצאים שעלו ממחקרנו, אנחנו מצרפות מספר המלצות שיכולות להיות מיושמות על ידי הסגל וכך להקל על סטודנטים עם מוגבלות הלומדים במרכז האקדמי לב.

- אם יש מיקרופון ורמקול בכיתה - השתמשו בו.
- התאימו את חומרי הלמידה, על מנת לספק גישה טובה לכל הסטודנטים ובייחוד אנשים עם מוגבלות כלשהיא ולוודא שהחומר הנלמד הוסבר היטב ונוח לקריאה.
- מצגות- הקפידו על מצגות לא עמוסות מדי. השתמשו בצבעים עם ניגודיות בין הרקע לבין הכיתוב.
- אם ישנו מבחן בסוף הקורס - וודאו שהסטודנט מקבל ומרוצה מההקלות שניתנו לו על ידי המוסד.
- תנו את הדעת גם לאנשים עם מוגבלות בלתי נראית, הקשיבו להם ונסו לעזור להם בכל מה שאפשר.
- דברו עם האדם עם המוגבלות "בגובה העיניים", כמו אל כל אדם אחר.
- אם יש סטודנט עם מוגבלות בכיתה- שלחו לו מייל או פנו אליו ובררו אתו מה הוא צריך ומה הוא רוצה לעשות (האם הוא יכול ורוצה להציג מול כל הכיתה? האם כדאי לשמור לו בקביעות מקום בשורה הראשונה?).

" וַיִּבְרָא אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹקִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם" (בראשית א', כז')
עקרון היסוד בנושא זה הוא בריאת האדם בצלם אלוקים. הנחת היסוד היא שכל בני האדם נבראו ממקור אחד, וממילא כולם שווים וזכאים ליחס שווה.

תודה ובהצלחה!

רחל אסמרה, שפרה גוטליב, נטע רמות, עדן בן נון, מרים הרשקופ ונחמה עמנואל.

המחלקה לסייעוד, אב תשע"ו

נספח ב' – תצפיות במרכזי תמיכה מוסדות להשכלה גבוהה:

אוניברסיטת תל אביב	המרכז האקדמי לב	אוניברסיטת בן גוריון	מכללת עזריאלי (המכללה האקדמית להנדסה ירושלים)	
<p>המרכז עצמו- סטודנטים שקיבלו אישור יכולים להיות חלק מהמרכז מקבלים כרטיס לכניסה חופשית למרכז עצמו, שבו קיימים שישה עמדות לימוד נגישות עם מחשב בכל עמדה, אוזניות להגברת קול ומסכים מוגדלים. בנוסף יש במרכז שלושה חדרי לימוד פרטיים עם שתי מחשבים בכל חדר. החדרים מבודדים ומאפשרים מקום לימוד אופטימלי אפילו לשתי סטודנטים. המרכז פתוח לסטודנטים כל יום מ8 בבוקר ועד 20 בערב, ובתקופות מבחנים אפילו עד 10.</p> <p>באחד החדרים הפרטיים יש ציוד יקר שמשמש סטודנטים עיוורים- מקלדות ברייל וכו'</p> <p>המרכז גם מסדר חונך</p>	<p>(עתידי) סל סיוע (300 ₪ סמסטריאלי) כולל בתוכו: מפגש עם יועצים, שיעורי עזר, מלגות, אסטרטגיה לימודית, פסיכולוג, יועצי ליקויי למידה, תגבורים.</p> <p>חונכות שיעורי עזר</p>	<p>חונכות שיעורי עזר סדנאות. כניסה לחדר טכנולוגיות ליווי אישי עזרתונים ומרתונים - בתוספת תשלום</p>	<p>חונכות של פרי"ח לשם (סטודנטים חונכים סטודנטים) שיעורי עזר- וגם מיומנויות למידה בחרדת בחינות סדנאות בקורסים מסוימים כמו חדו"א (חשבון אינפיניטסימלי), פיזיקה, אנגלית. קורסים מתוקשבים בסבסוד תוכנות ועזרים טכנולוגיים חלקם מותקנים בחדר טכנולוגיות. וחלקם ברחבי הקמפוס. לחדר טכנולוגיות יש אפשרות כניסה רק לסטודנטים עם מוגבלות על ידי טביעת אצבע. עם תוכנה של נוסחאות במתמטיקה, הקראות באנגלית, תוכנה מובנת לעיוורים.</p> <p>העזרים כוללים 1. מילוניות אלקטרוניות באנגלית- בספריית המכללה. 2. תוכנת הקראה לבחינות באנגלי (Read Please במחשבים ניידים, ו- Text Aloud בכיתה מסוימת). 3. תוכנות לכתיבת נוסחאות Word Equation : (Editor התוכנה קיימת בכל מחשב במכללה. Math Type- מותקנת במחשבים במרכז תמיכה) 4. קולפיקס (עלמה רידר)- תוכנת הקראה בעברית ובאנגלית. 5. Babylon תוכנה לתרגום מאנגלית לעברית</p>	<p>סוגי השירותים ופעילויות במרכז תמיכה ובקמפוס</p>

<p>לכל סטודנט. החונך הוא סטודנט מצטיין מאותו חוג לימודים והחונך אחראי על מסי' שעות לימוד שבועיות מסוימת (נקבע לפי צרכי הסטודנט) על מנת לעבור על החומר יחד</p> <p>המרכז גם מעסיק עובדת סוציאלית המכירה כל אחד ואחד מהסטודנטים ומלווה אותם בצורה פרטנית וקבוצתית.</p> <p>המרכז גם מסדר התאמות שונות לסטודנטים במבחנים ובעבודות.</p> <p>יש גם מלגות שהמרכז מביא לסטודנטים מצטיינים.</p>			<p>ולהפך 6. תוכנות המסייעות לכבדי ראייה ועיוורים (Magic): תוכנת הגדלת מסך המיודעת לסטודנטים כבדי ראייה. מותקנת במרכז - Jaws. תוכנת הקראת מסך וצג ברייל המיודעת לסטודנטים עיוורים. מותקנת במרכז).</p> <p>המרכז מקבל תלונות והערות בנושא נגישות ונותן לכך מענה. (הנמכת מדרכות רמפה בכניסה למבנה המרכזי פסים מונעי החלקה במדרגות. הקראת שאלות וסיוע צמוד לסטודנטים עם לקות ראייה מערכות שמע ללקויי שמיעה שמגביר את קול המדבר - מיזם של אג"ס)</p> <p>פרסום</p> <p>סל שירותים ללקויי למידה שזה כולל אבחון, הנחה ברכישת שיעורים ממוחשבים, תוכנות שמובנות בשבילם ואתרים עם שמע הפניה לפסיכולוג אם יש צורך.</p>	
	<p>כאשר סטודנט בעל לקות למידה מתקבל. מרכז התמיכה מעדכן את כל הגורמים הבאים במגע עם הסטודנט בדבר זכויותיו השונות בתואר</p>	<p>המרכז עצמו הוקם להעלות מודעות בקרב הסגל. לכך יש:</p> <p>סדנאות סטנד אפ בהם יש הזדהות עם אנשים עם מוגבלות</p>	<p>ישנם הרצאות ומצגות שנועדו להעלות את המודעות לסגל. לסגל המרצים נשלחה מצגת שמפרטת את הסוגים השונים של הלקויות ואיך ניתן לענות על הצרכים שלהם כמו למשל לדבר לאט וברור ולהישיר מבט על הכיתה, איך לחזור בתמצות על דברי השיעור הקודם וכו'..</p>	<p>סגל – העלאת מודעות</p>
<p>המקום נבנה מתרומה אחת מאד גדולה ממשפחת פנקס.</p>	<p>המרכז ממומן על ידי המועצה להשכלה גבוהה ביטוח לאומי - אדם הזכאי</p>	<p>המרכז הוקם בשיתוף עם הביטוח הלאומי</p> <p>המרכז ממומן ע"י האוניברסיטה גם</p>	<p>המרכז הוקם בשיתוף עם הביטוח הלאומי בעקבות "הקול הקורא"</p>	<p>תרומות</p>

	<p>לסיוע מהביטוח הלאומי ככל הנראה יקבל אותו ללא התיווך של המוסד</p> <p>בנוסף מרכז התמיכה ממומן על ידי המוסד</p>	<p>כן</p> <p>המרכז ממומן גם ע"י תרומות</p>		
העברת המידע לסטודנטים	<p>בהליך ההרשמה הסטודנטים מקבלים חוברת מידע (למרות שסטודנט שזקוק לסיוע יחפש את המידע הרלוונטי גם ללא החוברת)</p> <p>(אתרי אינטרנט של המכון (אתר ספציפי לתמיכה</p> <p>(</p>	<p>המידע עצמו מועבר באתר-תחת הכותרת מדור לקידום סטודנטים באוניברסיטת בן גוריון</p> <p>יש גם חוברת קטנה שנקראת "מורה נבוכים" בה יש מידע לכל הבא ומעוניין ללמוד בקמפוס</p> <p>אפשרות נוספת שסטודנט פונה למקום ומקבל את כל המידע הדרוש</p>	<p>המידע מועבר באתר המכללה.</p> <p>סטודנט פונה למקום ומקבל את כל המידע הדרוש אפילו כבר בשלב הראיונות</p>	
אופן הפנייה	<p>הזקוקים לסיוע צריכים לגשת למרכז תמיכה ולפתוח פנייה הפנייה צריכה להיות לפני תחילת שנת הלימודים או בראשית הסמסטר</p> <p>במידה וסטודנט מופנה לוועדה עליו להציג אישורים מביטוח לאומי ועליו ידונו בוועדה עם החלטה.</p>	<p>פנייה אל הוועדה האוניברסיטאית לקבלת יעוץ והנחיה כיצד עליהם לקבל סיוע ולממש זכויותיהם ולקבל התאמות.</p> <p>הפנייה צריכה להיות לפני תחילת שנת הלימודים או בראשית הסמסטר</p> <p>תהליך זה נמשך כ-6 שבועות.</p> <p>במידה וסטודנט מופנה לוועדה עליו להציג מסמכים רפואיים ועליו ידונו בוועדה עם החלטה.</p>	<p>בעת שלבי הראיונות הצוות מאתר סטודנטים כאלה אך גם מפרסמים לכולם שכל מי שהוא בעל לקווי למידה או צרכים מיוחדים שיפנה למרכז תמיכה</p> <p>איתור סטודנטים שזקוקים לתמיכה- מי שזכאי פונה אל המרכז, ואז למי שיש אישור מהביטוח לאומי למשל לשיעורי עזר- הם עוזרים לו הוציא את זה לפועל</p> <p>פנייה אל היועצת סוזן לקבלת יעוץ והנחיה כיצד עליהם לקבל סיוע ולממש זכויותיהם ולקבל התאמות.</p> <p>במידה וסטודנט מופנה</p>	
סטודנטים שחושבים שהם מתאימים פונים לדיקנט הסטודנטים שהוא מפעיל מדור לקידום סטודנטים. במדור זה אחראיים על קידום אוכלוסיות ייעודיות, כולל סטודנטים עם מוגבלות. הסטודנטים צריכים להגיש אישורים מסוימים מביטוח לאומי המגדירים את המצב שלהם				

<p>ואז במדור קידום סטודנטים מחליטים אם לקבל אותם או לא.</p> <p>למרכז התמיכה יש פורטל באתר האוניברסיטה</p>			<p>לוועדה עליו להציג מסמכים רפואיים ועליו ידונו בוועדה עם החלטה.</p>	
<p>האוכלוסייה היא סטודנטים עם מוגבלויות פיזיות. מכיוון שהמרכז הוא יחסית חדש הוא קיבל לתוכו גם סטודנטים עם מוגבלויות שונות אחרות אבל דבר זה הולך להשתנות במהלך השנה הקרובה והמרכז יתמוך רק במוגבלויות פיזיות. אין קשר כלל לאוכלוסיות ערביות או חרדיות</p>	<p>הזכאים לסיוע: עולים חדשים סטודנטים עם ממוצע ציונים נמוך (70 ומטה) סטודנטים עם מצוקה נפשית סטודנטים מכל הקמפוסים של המרכז האקדמי לב המרכז ממומן גם ע"י תרומות שהנם קונקרטיים לאוכלוסייה הזקוקה לה (חרדים, עולים).</p>	<p>האוכלוסייה היא בעצם של אנשים עם מוגבלות: פיזית נפשית חושית כמו שמיעה וראייה בעיות בריאות כרוניות כמו סכרת, תסמונת מעי רגיז וכו' לקויות למידה ישנה אוכלוסייה נוספת שמקבלת סיוע, האוכלוסייה הערבית שלה יש רכז משלה ותרומות מצד אחר.</p>	<p>האוכלוסייה היא כל סטודנט עם מוגבלות: פיזית נפשית חושית כמו שמיעה וראייה לקויות למידה</p>	<p>האוכלוסייה</p>
<p>המקום חדש ובנוי בצורה מאד חמימה ויפה עם טכנולוגיות מאד מתקדמות. כל הדלתות רחבות מאוד וכל המקום עצמו בעצם כולו נגיש עם שירותים יפיפה ונגיש. המרכז עצמו נמצא בקומת הכניסה של</p>	<p>כרגע אין מקום מסודר (פרט למשרדים של הדיקן והיועצת)</p>	<p>המקום נראה מאוד רגוע וכיפי, מאוד מזמין ונגיש. האווירה מאוד ירוקה וכל אדם עם מוגבלות כלשהיא יכול להגיע ולהתמצא בקמפוס.</p> <p>מפות נגישות צמידי ניווט מושבים ייחודים לאנשים עם</p>	<p>מרכז התמיכה ממוקם בקומה תחתונה במקום נגיש והוא כולל שטח שבו יש כמה חדרים. בכניסה קבוע לוחית שעליו כתוב "מרכז תמיכה לסטודנט". המרכז בנוי מחדר מרכזי שממנו יוצאים חדרים קטנים וכן המשרד של רכזת הנגישות. למרכז יכולים לבוא סטודנטים עם מוגבלות וללמוד בשקט. בחדר המרכזי יש עמדות מחשבים וביניהם מחיצות. במחשבים יש תוכנות נגישות וכן הם</p>	<p>נראות</p>

<p>בניין הספריה המרכזית באוניברסיטה במיקום מאד מרכזי ונגיש.</p>		<p>מוגבלות חדרי מחשבים עם יכולת הגדלה לסטודנטים עם לקות חושית של ראייה</p> <p>כיתה נגישה בקומה נמוכה לסטודנטים עם מוגבלות פיזית</p> <p>רמפה בחדרי מחשבים לסטודנטים עם מוגבלות פיזית</p> <p>מקריא או משכתב לסטודנטים עם לקות ראייה</p> <p>מתמלל או דובר בשפת הסימנים לסטודנטים עם לקות שמיעה</p> <p>חדר חשוך וחסיך רעש לסטודנטים עם לקות למידה כמו קשב וריכוז</p>	<p>מחשבים עם יכולת הגדלה ותוכנית מובנת לסטודנטים עם לקות חושית של ראייה.</p> <p>בחדרים הקטנים יש גם מחשבים והם מיועדים לאפשר לסטודנטים עם בעיות קשב וריכוז את הריכוז ללימוד להם זקוקים. המרכז חסיך רעש ובמקום שורר שקט כדי לאפשר ריכוז מקסימלי. הקירות והדלתות שבין החדרים עשויים מזכוכית, וזה כדי להשרות אורה של "ביחד", למרות השקט שבמקום. הקירות המקיפות את המרכז נצבעו בלבן כדי להשרות אווירה של רוגע.</p> <p>הכיסאות במרכז הם כסאות מסתובבות הכוללות גלגלים ואפשרות לכיוון הגובה, וכן מושבים ייחודיים לסטודנטים עם מוגבלות פיזית.</p> <p>במרכז תמיכה יש גם פינת קפה. וזהו מקום קטן ושקט שמושך לשם את המרכז פעיל בעיקר אחרי צהריים-ערב והוא מציע ציוד להשאלה-אוזניות, מחשבי לוח.</p>	
		<p>הקמת המרכז הוצעה ע"י הדיקנט, כיוון שמספר המוגבלים יחסית גדל והועלתה האפשרות להקים מרכז כולל לכל האנשים שזקוקים לעזרה ולהשתלבות בחברה מכל הבחינות. היה רצון עז מאוד להקים את המרכז והיה גם סיוע שנכון להיום לא קיים מטעם ביטוח</p>	<p>התהליך התחיל לפני 5 שנים לאחר שהיועצת ומקימת המרכז הגיעה לעבוד בעזריאלי. היא הייתה עוזרת לסטודנטים שהיו צריכים תוספת זמן. היא זיהתה שלהרבה סטודנטים אין את הכלים הלימודיים בשביל הצליח, ולכן היא יזמה סדנאות וקורסים במטרה לעזור לסטודנטים להצליח בלימודיהם. דבר אחד הוביל למשנהו, ובעקבות צעדים קטנים הגיעו לשלב להקים מרכז</p>	<p>תהליך ההקמה</p>

		<p>לאומי. וברגע שהוקם המקום הועלתה המודעות בקרב אנשים עם מוגבלות והחלו להגיע יותר אנשים עם מוגבלות כי הם ראו שהם מתקבלים באוניברסיטה בשמחה והאוניברסיטה מאוד נגישה ונוחה ומונעת המון קשיים ע"י האמצעים שברשותה.</p> <p>נכון להיום יש 500 סטודנטים עם מוגבלות רק באוניברסיטת בן גוריון שזה מספר מאוד גדול של סטודנטים בהשוואה למוסדות אחרים בארץ.</p>	<p>תמיכה.</p> <p>בצורה הנוכחית, המרכז הוקם לפני שנה ע"י ביטוח לאומי. בעקבות "קול קורא" לכל המוסדות להשכלה גבוהה לפתוח מרכזים בסיוע הביטוח לאומי. התהליך רץ בכל המכללות והאוניברסיטאות בשנה האחרונה. זה היה תהליך ארוך. במכרז שנערך קודם על ידי הביטוח הלאומי הם לא זכו, אך במכרז אחר המכללה הצליחה לקבל את העזרה של הביטוח לאומי בהקמה של המרכז.</p>	
		<p>בראש: דיקאנט הסטודנטים- מרב יוסף סלומון ופרופ' משה כספי</p> <p>מנהלת מרכז התמיכה- אנה קסלסי</p> <p>רכזי נגישות לכל סוג מוגבלות שלהם מוצמדות עו"ס</p>	<p>מנהלת מרכז התמיכה היא יועצת המכללה.</p> <p>מתחתיה נמצאת רכזת נגישות וטכנולוגיות מסייעות שיושבת בחדר במרכז התמיכה.</p> <p>עם תא סטודנטים באגודת הסטודנטים שפועל למען הנגישות לסטודנטים והעלאת המודעות.</p>	<p>מבנה אירגוני</p>
	<p><u>תכניות לעתיד:</u></p> <p>מקום עם מבנה המיועד למרכז שיכיל חדרים המיועדים</p>	<p>התאמות- כל סטודנט צריך להגיע לביטוח לאומי, לעבור מעין מבחן שאמור</p>	<p>יש 348 סטודנטים ששייכים למרכז התמיכה מתוך 2000 סטודנטים של האוניברסיטה</p>	<p>מידע נוסף</p>

<p>ללמידה וייעוץ בעלי המקצוע מחשבים</p>	<p>להתאים לו ואם הוא עובר את הבחינה אז מקבל סיוע ואם לא יותר קשה לסייע לסטודנטים האלה כי אז גם לאוניברסיטה אין כ"כ תקצוב שלה ואותם סטודנטים מסתדרים בסיוע המשפחה או לבד.</p> <p>פרי"ח לשם- כמו פרי"ח רגיל אך כאן סטודנט חונך סטודנט עם קשיים.</p> <p>לפני תקופת הבחינות, כל שנה ישנו יום נגישות שנעשה בסיוע האגודה, נערך הפנינג לחשיפה, בהם יש הצגות ומופעי סטנד אפ של אנשים מפורסמים עם מוגבלויות.</p> <p>לפני תחילת כל שנת לימודים יש שבוע הכנה לסטודנטים עם לקויות בו נותנים חיזוק באסטרטגיות למידה, התמודדות עם לחץ וחרדה, שבוע של סדנאות בלבד ויש 20 מקומות כל שנה.</p> <p>אגף קריירה- בו יש פסיכולוגית שמסייעת לסטודנט עם מוגבלות למצוא עבודה לאחר סיום הלימודים.</p> <p>נתון <=== כרגע באוניברסיטת בן גוריון יש 500 סטודנטים עם מוגבלות, 1800</p>	<p><u>מעורבות אגודת הסטודנטים</u>: באגודת הסטודנטים פועל תא נגישות- שמטרתו לעשות דברים ביחד לסטודנטים עם ובלי מוגבלויות שהם מדברים על דברים שמפריעים להם. הועלה הנושא שלא התחשבו בשמירת שורות ראשונות לסטודנטים נכים/עיוורי/שמיעה/לקוי י למידה אז העלו רעיון להכין מדבקות ולסמן את המושבים והוא אכן יצא לפועל מטעם מרכז התמיכה. וכן מטרתם להעלות את המודעות- אירועים כמו הרצאה עם אדם נכה-נהיה אלוף עולם בריצת מרתון-איתן חרמון, סדנה של להרגיש מזה להיות עיוור/חרש/כיסאות גלגלים/סדנה לשפת הסימנים, לעצום עיניים ולטעום דברים, כיסאות גלגלים)-הפנינג חווייתי לנגישות, כל שנה עושים אירוע אחד שמעלה את המודעות. העלאת המודעות גורמת לכך שהסטודנטים יתחשבו אחד בשני.</p> <p>הסטודנטים שפועלים בתא הסטודנטים באגודת הסטודנטים מקבלים מלגה.</p>	
---	---	--	--

		סטודנטים עם לקויות למידה, מתוך הסטודנטים עם לקויות הלמידה רק 400 שילמו את ה-150 ש"ח.		
--	--	--	--	--

